NICOLAI CRASSI IVNIORIS VENETI CIVIS PHILOSOPHI, ET I.V.C. ANTIPARÆNESIS,

AD CAESAREM BARONIVM CARD. PRO SERENISSIMA Veneta Repub.

M.DCVII.

NICOLAI CRASSI IVNIORIS VENETI CIVIS PHILOSOPHI ET I. V. C.

Antiparænesis.

Ad Cæsarem Baronium Card pro Serenissima Veneta Rep.

ACVLEATAM tuã, Baroni, Parænesin legimus, in qua cũ te duplex officiũ, alterũ adhortãdi, alterũ refellendi suscepisse, neutrũ atque, vt par erat, ipsa re præstitisse animaduerterimus, eã calũniarũ cõuiciorũmque plenã, haud Parænefeos, aut confutationis, sed vt modo dicitur, proprio famosi libelli, vel inuectiuæ nomine signandam existimauimus. Etenim dum hortaturus eras, quo grauius Reip. vulnus tibi sanandum cogitatione finxeras, eo etiã leniùs, ne acerbitate nimia recrudesceret, & lethale fieret, illud attingere, & non venenatis aculeis refricare debueras. Quòd si medicum nesciebas, oratorem te saltem præbere fuisset opus, cuius officium est oratione benignâ suauiter animos capere, deliniere, & ad beneuolentiã allicere. Dum verò confutare statueras, non alia omittere, alia peruersè interpretari, historiis partim non congruentibus, partim à re propofita alienis vti, diuina oracula, quæ sunt ἀδιάφορα, in mediũ afferre, prima, media, vltima, pleráque eadem repetere: sed omnia exquisitis rationibus confirmare, quod contra dictum esset firmissimis argumentis refellere tuæ partes erant. At hoc quid mirum? Historiarum consarcinator videris potiùs, quàm Theologus, aut I.V.C. quorum personæ in præsenti negotio erant sustinendæ. Illud mirabilius tibi fuisse statutum, & constitutum in Remp. Venetam, quod facis, & perficis, acerbè & contumeliosè inuehi & maledicere. Attamen nos cùm ne officiis abs re vinci videamur, tibi respondere decreuerimus, insigni dignitate viro, & indigna dignitate ista perpetranti, vtrúmque munus abs te omissum persoluere, & tua nescimus dicteria, an dicta retundere constituimus. Interim, si quid audies in te dictum acerbius, quam suaue ciuis Veneti ingenium ferat, memento te Leonem prouocasse, nósque id facturos, vt vibrata iacula potius declinemus, quam vt immittamus, susceptæ à nobis defensionis, non offensionis tuæ rationem habituri, licet, quod ad te atinet, sub illa tua charitate ficta, & adumbrata, gratiæque Reip. officiorum erga te memoria, quam sis alieno animo ab eâ satis superque ostenderis. Quod si ex tuis Annalibus tam clarè non apparuisset, clarissimo tamen id esset argumento te charitate non adduci, quòd eius præcepta neglexeris, cuius primum id est, a seipsis incipere. Tu verò cum summum Pontificem & sacrum istum Senatum adhortari pro suscepti muneris ratione debuisses ad Romanos abusus nõ paucos delendos, vel si malueras, ad medicinam faciendam iis Christiani orbis partibus, quas graui morbo laborare compertum erat, his omissis, quæ præsenti auxilio, & medicina indigebant, bene valentibus medicamenta parare es aggressus, quæ néque vtilia, néque opportuna vllo modo essent, immo vero nimium violenta, & perniciosa: vt enim æger remedio adhibito sanus, ita contra sanus fit

æger. Nihil ſanè opus erat vna cum Hieremia cœlos, vt obſtupeſcerent inclamare, obſtupeſcunt illi, & pariter vniuerſus terrarum orbis ſummi Pontificis Pauli V. ſenſum, & voluntatem, qui animarum curam à Christo Ieſu præcipuè ſibi traditam, & commiſſam neglexerit, neruóſque omnes, animúmque in res terrenas, atque caducas adeò intenderit, vt earum cauſa hominum ſalutem periclitari patiatur, & cùm facili ac benigna gubernatione eos omnes, qui vel à Christiana religione penitus abhorrent, vel à recto tramite deflectentes non nihil aberrant, allicere deberet, & quibuſcúmque artibus fieri poteſt ad rectam viam reuocare, contra manibus, & pedibus obnixè contendere videatur, vt quos fouere deberet in ſinu Eccleſiæ Catholicæ vel natos, vel iam pridem receptos, ij per ſummam iniuriam exacerbati, alieniores tandem redditi, ab ipſo abſtrahantur: Quod quidem precamur Deum, vt auertat à Rep. Veneta, atque ita fore confidimus. Ij enim ſumus Veneti, (ſit pace cuiuſuis dictum) qui inter omnes Christianos Eccleſiæ ſtudioſiſſimi quemadmodum & ſumus, & fuimus, ita ſemper erimus. Sed quis tanti erroris culpam potiſſimum ſuſtinet? Peſſimi nempe conſiliarij, qua peſte nihil deteſtabilius accidere poteſt Principi, qui non modo verbis adhortari, ſed quod peius eſt iniquiſſimæ in Remp. Venetam voluntatis perpetua monumenta in lucem dare non erubeſcunt: & cùm aquis excitatum incendium extinguere deberent, id magis excitare, aut ingenti ruina reſtinguere connituntur. Inter quos tu Baroni (exulta tam egregio nomine) longè es princeps, qui dum animum propenſum oſtentas, alienam mentem fraude tegis. Quare nulla tuis dictis ab omni charitate alieniſſimis, iiſdémque omni conuiciorum genere cumulatiſſimis, in quæ, quaſi in tuum campum te effudiſti, fides adhibenda. Heus tua-ne conuicia de corde puro, conſcientia bonâ, & fide non ficta? Id verum-ne an falſum ſit, ipſa tui ſcripti frons planum facit. Infelicioreſne Publicanis atque Ethnicis Veneti, Baroni? Ecquando Eccleſiæ iuſta præcipienti non paruit Reſp. Veneta? Ecquando Eccleſiam ſpreuit, contempſit, ignominiis affecit? Hæc ſanè, quæ Dei clementia eſt, ab ea quam longiſſimè abſunt, perpetuóque aberunt. Immo verò qua in Deum pietate ac religione, qua in Eccleſiam cùm obſeruantia, tum veneratione fuerit, nullam nationem, atque gentem latêre arbitramur, non modo quæ Christianæ fidei nomen vnquam dederit, ſed quò illius aliquando fama vel tenuis peruaſerit. Quòd ſi Pontificis maximi nuper præter ius faſque imperantis dicto non eſt audiens, id obſtinati animi vitio iure verti non debet, quo quidem obduratum fuiſſe teſtaris cor Friderici obſtinati, & diuturni, vt vocas, Eccleſiæ hoſtis, cui Senatores Venetos, (tantâ afficiens omnes contumeliâ) ſimiles, atque pares facis, perinde ac ſi digni eſſent, in quos tot ſacrarum literarum teſtimonia, tot Prophetarum vaticinia congereres, quæ cùm in medio poſita ſint, commodiúſque eorum aliquot, & quidem præcipua de terreno veſtro Principatu exponantur, vt latè feciſſe Abbatem Ioachimum conſtat, eorum vis ab iiſdem repellitur, immo verius in vos ipſos illata conuertitur. Hoc vnum habeto, eos néque, vt Iſraelitæ olim, Idololatriæ addictos exiſtere, nec à vera erga Deum pietate longè diſiunctos, vt Babylonii, neque verò ſchiſmaticos, aut hæreticos, vt perquam contumelioſè; & iniquè paſſim eos appellas, cùm publicis litteris, omni laude digniſſimis, in quas conuiciis innumeris impudenter latras, Dux, atque Senatus profeſſi fuerint, ſe in catholica religione cõſtantiſſimè perſeueraturos, quod tu maleuolẽtia imbutus eadémq; cæcus nõ perſpexiſti, aut potiùs, opinamur, diſſimulaſti. In Christiana pietate, ac fide, quę Dei sũma fuit benignitas, orta eſt Veneta Reſp. in eadẽ nõ niſi cũ toto terrarũ orbe Deo fauẽte cadet. Sibi caueãt vrbes, quę vt aurũ, argẽtũq; ſub Deorũ ſpecie olim colũerũt, ſic etſi adhuc pluris faciũt, quàm totius christiani orbis ſalutẽ, & publicã

trãquillitatẽ,quã in discrimẽ grauissimũ temerè cõiicere iniustæ cuiusdã auiditatis causâ minimè verẽtur. His n. vaticinia Prophetarũ mirificè quadrãt,& adiectę minę,qui vt prauę cupiditati indulgeãt,ab officij prescripto discedũt & cœlestib. studiis terrena pferre malũt,cũ sũmo bonorũ omniũ mœrore. Christianęq; pietatis iactura. Vos igitur cauete,qui nõ min⁹ iniurię quã culpę primi autores estis,ne D.O.M. iustissi mã suæ vltionis irã districtè contra vos exerceat, & in caput vestrũ recidant omnia,quæ temerè in alios ominamini. *Vtinam* (inquis) *abscindantur, qui conturbant vos.* Ecquid verò aliud Veneros cõturbat,quàm duę teterrimæ pestes animorũ,quę istic apud vos vigẽt,auiditas opũ,& ambitio? Hęc neq; vos vnquã quiescere sinũt,neq. patiũt,vt alios quiescere permittatis, sed perpetuò Furiarũ instar exagitãt,vt otiũ, & pacẽ,quâ fruitur Christiana Resp. in diffidia grauissima cõueniatis. *Vtinã* igitur hæc à vobis *abscindãtur,ne vos tãdẽ demergãt.* (vt tuis verbis vtamur,) *in profundũ abyssi,ipsũmũ baratrũ peccatorũ.* Infectati sunt plurimũ hęc duo mõstra eadẽq; penit⁹ exterminare conati sunt multi sancti viri, sed præcipuè videtur elaborasse in hac re,strenuãq; operã nauasse Sãctus Isidor⁹ Pelusiotes,qui pter insignẽ vitę,morũq;sanctitatẽ θεοφόρος hoc est Deũ in se gerẽs peculiari nomine appellat, est. Eius verba cõmemorare nõ erit abs re. Nã preterquã quod ciriuis in propriu nõ sũt,neq; passim extãt, explicant abũdè causas,nec nõ occasiones,quib. hæc vtraq; pernicies in Ecclesiã irrepsit,& saluberrima continent documẽta,quibus à mentibus Ecclesiasticorũ Præsulũ valeãt pfligari. Ita verò latinè se habẽt. *Res quadã honorifica & magni momenti,& praclara,vnde factũ est,vt Apostolici cõuẽtus tanquã lumina fulgerent vbique terrarũ,ea per incuriã nunc omissa confusione, & perturbatione refersit Ecclesias. Quidnã est hoc rei? Liberè dicã,neq; enim alio modo possũ. Eo tẽpore promouebantur ad res sacras administrandas,qui virtuti studerent,modò qui pecuniæ. Tũc qui detrectabãt prouinciã propter ipsius molẽ,nũc qui vltrò seinferũnt atque intrudũt propter vbertatẽ delitiarũ: Tũc qui gloriabantur eo nomine quod nihil possiderent ita volẽtes,nũc qui eo,quod habẽt,plus adhuc habere volunt,& pecuniis congerẽdis dãt omnẽ operã: Tunc qui pra oculis habebant diuinũ iudiciũ,nunc autem,qui ne cogitationem quidem eius rei suscipiunt. Tunc qui verbera ferre, modo qui inferre sunt parati. Et quid attinet plura dicere? De catero videtur ipsa dignitas à rerũ sacrarũ administratione ad tyrannidem conuersa, & à demissione ad superbiã, ab inedia patien. a ad affluentiã delitiarũ,à dispensatione ad dominationem: Non enim vt dispensatores administrare sat habent,sed tanquã Dominus volũt sibi vendicare. Hac autẽ nõ cõtra omnes dicta sunt,sed contra illos,qui obnoxij sunt his criminibus. Sunt enim sunt qui iuxta formã Apostolicã viuunt,sed vocem mittere non audent,quo fit,vt reprehendendi nõ parũ sint,propterea quod verstimultitudinem eorum qui intẽperãtèr se gerunt,quatenus saltem illos attingit,negligunt eã curã,vt mala tãta corrigãtur,atq; emẽdẽtur.* Hæc D. Isidorus Pelusiotes. Nihil vero attinet tẽpus cõterere in singulis vaticiniis cõtra nos adductis explicandis,aut refellendis: his enim omnibus id vnũ modo responsum statuimus: à sensu mystico,ex communi Doctorũ omniũ sententia, nullum validum argumentum deduci posse, & si possit,contra vos potius deductũ iri.

Hactenus responsum est illi prefationi, quam in primo tuæ Paræneseos vẽstibulo præfixisti: superest modò vt excutiamus quid in medium afferas, & ad controuersiam ipsam ingrediamur. Principio est quod miremur prudentiam tuam: Prouocas enim Senatores, & Reip. Præsides ad primæ fidei rudimenta, immò, vt ais, *ad ipsius natura cunabula.* Grato quidem, & libenti animo qui Reipublicæ patrocinium suscepimus,eiusmodi prouocationem admittimus,ad hoc ipsum Tribunal sponte nostra venturi, etiamsi tu minime vo-

casses. Quid enim? verendum est fortasse, ne sententia contra nos feratur? Clamat ipsa natura, & prædicat passim: vnicuique vim vi repellere licet, omnibusque iis, qui gubernacula tenent præcipit, immo verò necessitatem imponit, vt quicquid bono publico non expedire compererint, id quacumque ratione auertere impediréque omnino debeant. Vrget, & in memoriam identidem reuocat Principes publicę quietis, & tranquillitatis defensores, & custodes esse: proindeque grauissimæ culpæ futuros obnoxios, si neglexerint vtilitatem, & salutem eorum, qui suæ curæ sunt crediti. Hęc naturæ iura, Baroni, si quis violare, infirmare studet, dic sodes admitteda-ne est tā insignis iniuria, an firmo cōstantique animo cuicúmq; obsistendū? cuicumque dicimus, nec excipimus quēquā. Quid dicis? Excipiendū fortasse ducis Rom. Pontificē? At ne ipse quidē debet aut potest excipi, si ea quæ diximus attētet. Nota sunt ea, quæ Cardinalis Caietanus literis cōmendauit, fidus Apostolicæ sedis alioqui defensor, vt etiam Sotus eumdem appellat. *Naturale* (inquit) *est euitare nociua & cauere à periculo, potestque persona Papę tyrānicè gubernates, & tantò facilius quantò potentior est, & neminem in terris timet vltorem.* Nota sunt etiam ea, quę Cardinalis Toletus hac de re scripsit, licet in nouissimis editionibus ea suppressa fuerint, non alia fortasse de causa, quàm quòd vobis minime grata ducerentur, Summo Pastori propria autoritate resistere Principibus licere quando ipse se tyrannice gereret, & contra iustitiam vellet eos opprimere, & ipsi proponerent Papæ difficultates, & suæ Reip. detrimentum, & nollet vlla via prouidere. Consona sunt his quæ Cardinalis Bellarminus hac de re tradit: *sicut* (inquit) *licet resistere Pontifici inuadenti corpus, ita licet resistere inuadenti animas, vel turbanti Remp. & multò magis, si Ecclesiam destruere niteretur: licet, inquam, ei resistere nō faciendo quod iubet, & impediendo, ne exequatur voluntatem suam.* Sed quid Caietanū, Toletum, & Bellarminum cōmemoramus? Cōmunis est ea vox omnium Doctorum, non modò, qui iuris vtriusque periti sunt, sed etiam Theologi. Omnes enim in hanc ipsam sententiam plenè conueniunt, quamuis vestram offensionem, & censuram nonnulli veriti eamdem apertè pronunciare, & palam non audeant: Romano Pontifici non parere aliquando fas esse, idque non modò culpam, sed laudem mereri, quinimò, Natura impellente, faciendum esse. An iure ipsi Veneti fecerint, omnes vident quicumque vel partium studio, vel nimia maleuolentia non sint obcæcati.

Ais iure diuino, & humano sacra à prophanis esse debere distincta. Quis hoc negat Baroni? Hoc abs te pluribus comprobatum est, quam opus fuerat. Bone Deus quàm pauca? quàm multis? Indulgemus tamen. Quid enim? si in re controuersa necessariis ad probandum argumentis carebas, non ne in re clara, & euidenti ingenij vis, & orationis vbertas ostentanda erat? Astutè. Et quanto apparatu! Quantâ pompâ! Quantâ de parietibus congerie testimoniorum! Id tamen vel ipsis parietibus patebat. Vltrò damus. Verùm id negamus, quod increpas, Ducem, & Senatum, *murum sacrum diffidisse, suum extruxisse profanantes sacra, diuina conculcantes, temerantes sancta & dissipantes sanctuarium.* O calumnia! Vnde hæc tibi venit in mente, aut in ore? Proh Deûm, atque hominûm fidem! Et quod mare illos purgabit? Sed euomuisti, bene sperandum de morbo. Hęc omnia longè à veritate abesse, veritas ipsa demonstrabit. Iam ostendamus. Ais humana, diuinaque imperia inter se distincta. Hoc ipsum volumus. Certos iam harum ditionum fines, terminosque constituamus, vt quisnam eos prætergrediatur, & alterius bona vsurpet, in conspectu sit, atque hinc probè cognosci valeat, an vos quę sunt Cęsaris, an Respublica quæ Dei sunt occuparit. In constituendo fine vtriusque potestatis omnes autores consentiunt, neque tu opinamur di-

dissentiès. Regię nimirum finem esse benè beatéque viuere secundum rationem naturę: Ecclesiasticę verò consequi æternam beatitudinem, in Euangelica lege nobis à Christo promissam. Porrò ad adsequendum quemlibet finem, certa quædam adminicula, & adiumenta necessaria sunt, quę à Philosophis *media* nuncupari solent, eaque non vnius generis sunt, propterea quòd ad finem nō ęquè referuntur, sed quędam *primò per se, principaliter, & immediatè* (his enim vocibus vti libet iam pridem apud Autores receptis atque vsu tritis) quædam autē *secundariò, per accidens, accessoriè, atque mediatè*: hinc duplex, vt etiā vocant, *obiecti genus*, alterum *primum*, seu *directum*, alterum *secundarium*, seu *indirectum*: In Ecclesiastica potestate primum obiectum sunt res sacrę, quatenus sacrę sunt, & quæcumque alia directè respiciunt suum finem, nempe cœlestem beatitudinem: alterum vero obiectum sunt ea quę natura constant, non quâ talia sunt, sed quâ ad ęternam vitam dirigi valent. Regia quoque potestas, siue laica, vt modò appellatur, totidē cōplectitur, & eadē planè ratione, qua Ecclesiastica, hoc est directè, & indirectè, directè quidē terrena & humana, siue (vt quidā dicere maluerūt) naturalia: indirectè vero attingit etiam res sacras, non quidē vt sacræ sunt, sed quatenus natura sunt cōstitutę, & ad naturę finē ordinantur: Sunt aūt eiusmodi precipue duo, bona Ecclesiastica, & personę ipsę. Quid hic hęres Baroni? Quid tergiuersaris? Audebis-ne dicere hęc ad naturę finē referri nullo modo posse, neq. natura coagmentata esse? nequaquam profectò, vt existimamus: Ergo quatenus eiusmodi sunt, non alterius, quàm Regię potestatis finibus contineri debent. Nam Ecclesiastica suis limitibus contenta intrudere se non debet in naturę ordinē, quēadmodū Regia sibi ius non vendicat in ea quæ naturam excedunt. Sed forsitan te offendunt hæ voces *directè indirectè*, quas Ecclesiasticæ tantùm potestati conuenire arbitrabaris, non itidem Regiæ. At profectò, quia directum dici non potest nisi ratione indirecti; qui Autores Regię potestati directè subesse aliquid affirmant, iidem etiam subesse nonnihil eidem indirectè fatentur, aliàs nihil fuisset opus dicere (*directè*.) Sed quid de vocibus laboramus, cū rē ipsam procul dubio manibus teneamus? memento nos ad naturę Tribunal abs te vocatos fuisse, quin etiam iudicij formulam pręscriptam, vt Cęsari reddenda essent quæ Cęsaris essent, institutum vadimonium est omnino obeundum, quod ne differri quidem amplius potest, nedum à nobis deseri. *Ante Tribunal Cæsaris sto, ibi me oportet iudicari*, dixit olim D. Paulus Festo proconsuli: idem nos quoque in præsentia: iudicium quod vltrò exoptasti, tibi declinare non licet, alioqui natura tibi manus iniciet, vt fugam inhibeat. Siste igitur, & æquo animo patere æquissimo naturæ arbitrio controuersiam nostrā definiri. perspicuum est omnia precepta quæ iuri naturæ tribuuntur, si vnum alteri conferatur, non eamdē aut omnino ęqualem obligandi vim obtinere, nam inter illos tres gradus pręceptorum iuris naturæ, quos Bellarminus non vniusmodi, sed distinctos, atque diuisos esse D. Thomę doctrinæ innixus tradit, hunc ordinem intueri vnusquisque potest: vt si contingat præceptum infimi gradus seruari oportere, eo ipso tempore, cū aliquod etiam medii vel primi summique gradus sit obseruādum, omitti iure illud possit, quod tunc minorem parendi necessitatem imponit, vnde fieri quandocumque cernimus, vt quod in Decalogo expressum est *ad literam*, (vt Theologi loquuntur) pręstare aliquis minime teneatur, propterea quod maius & potius naturę præceptum simul grauiter vrgeat, cui nefas omnino sit non parēre, nempè sui ipsius vel boni publici conseruatio. Ecquis est inter vos tam audax qui immunitatem Ecclesiasticam de iure diuino omnino esse affirmare audeat? Nemo,

quidem,ac qui plurimum ei tribuunt ex his tradunt aliqui huiusmodi immunitatem partim à iure diuino,partim à iure positiuo pendere: quidam aiunt constitutione positiua indiguisse, nonnulli æquitati naturali congruere,& id genus alia, quæ omnia recidunt eodem,& re vera germanoque sensu magis positiuum quam diuinum ius sapiunt,quemadmodum etiam conclusio,vt dialectici docent,si quid ad ipsius probationem minus firmum ac validum sumptum est,ab eo tota pendet, vt effectus à causa, non autem ab eo,quod validissimum, & firmissimum esset. Quare nullus omnino ex authoribus est,qui sine aliqua adiectione immunitatem Ecclesiasticam à iure diuino promanare dixerit.Et omnium rectissimè D. Thomas omisso iure diuino,quòd aut nullum aut exiguum esset, iuris humani dumtaxat meminit, cum dixit *ex priuilegio Principum & secundum naturalem æquitatem.* Sed vide quantum tibi modò largiamur. Faciamus de immunitate Ecclesiastica aliquid eiusmodi in sacra scriptura extare præceptum, quale eo modo quo diximus,vel in ipso Decalogo expressè contineatur (quod quidem vt diximus, nullus tam audax est vt afferendum existimet, præcipuique istius immunitatis vestrę propugnatores illam in infimo iuris naturæ gradu constituerunt)profectò cederet adhuc illi quod in primo,atque summo gradu iuris naturę collocatum est,neque vt in contentionem quoquomodo veniret,adduci posset:Quamobrem si pręcepta sacris literis commendata, disertisque verbis expressa se submittunt illa Deo volente, pręceptis iis quæ pertinent ad ius naturæ diuinitùs(vt D. Ambrosius ait) singulorum pectoribus infusum: non quidem scriptum,sed innatum,nec aliqua præceptorum lectione, sed profluo quodam naturę fonte in singulis expressum, & humanis ingeniis haustum, vel (vt D.Hieronymus inquit) *in corde scriptum*, quantò magis id præcepti genus, quod inter pręcepta naturę postremum locum sortitur,neque diuinis literis euidenter est proditum,subiiciendum est legi insitæ vel potius innatæ, quę omnino pręcipit,vt priuatus quisque conseruare audeat suam ipsius incolumitatem, Princeps verò populi sibi commissi atque crediti salutem, & tranquillitatem. Verum ad singula veniamus. Immunitas Ecclesiastica duo spectat, Personas, atque res: De personis aliquid dicamus,deinde hoc facto veluti gradu, ad res quoque ipsas descendamus. Homo sacris ordinibus initiatur nonne adhuc est ciuis, & membrum Reipublicę? Nonne sub Imperij tutela continetur? Iam verò si peccat,non pront insignitus est ordinis charactere peccat,sed pro humanę naturę fragilitate,quę in vitium maximè propendet. Quod si non modo peccet,sed eiusmodi peccet quę grauissima omnium scelera existimantur,cuiusmodi sunt adulteria,furta,incestus,veneficia,atque parricidia,an non publicum bonum valde perturbat, & insigniter lędit? publici verò boni naturâ custos,&defensor est solus Princeps,non summus ipse Pontifex:cúmque supplicia sumantur ea de causa potissimum, vt exempla in publicum statuantur,quibus à peruersis facinoribus homines absterreantur, liquidò apparet eiusmodi rem à Pontificio munere quàm alienissimam esse, quod in animarum salute procuranda versari debet, & in iis quę respiciunt finem æternę vitę, ciuilis non iteum An autem Deus custodiam boni publici Principi immediatè contulerit nécne, nihil ad rem facit: Nam vtcumque sit, manet semper idem vinculum, eademque obligatio, qua Princeps publicę vtilitati prospicere,ciues ipsi subesse tenentur, atque obtemperare, neque hinc potest quicquam detrahi, atque imminui ex eo, quod Principis auctoritas à Deo proximè non prodeat: neque enim minus rata sunt munera à potentissimo Rege alicui per internuntium aut ministrum transmissa, quam quæ fuerint per suas met ipsius manus tradita.

At inquies, nonne Sacerdotes delinquentes ab Ecclesiasticis iudicibus puniri, & ita bonum publicum conseruari potest? Atqui Cæsar, hoc est proprios fines transilire, & in alienam possessionem inuadere velle, aliorum murum destruere & suũ erigere, quæ tãtopere in aliis reprehendere consueuistis: omittimus illud, quod vulgo iactari solet, non satis æqua ratione iudicia apud vos exerceri, & intempestiuè plerumque, aut nimia seueritate, & acerbitate, aut immodica facilitate, & indulgentia grauiter delinqui, quod facile euenire potest, vbi à persona, & officio res alienæ tractantur. Id autem dicimus, Principem muneri suo defuturum, & bono publico quam plurimum obfuturum si partes suas ipse negligat, & alienis relinquat, iis præsertim qui rebus diuinis, atque cœlestibus intenti atque addicti, quæstionibus habendis vacare nec debeant, nec possint. Audi D. Bernardum ex auctoritate B. Pauli Apostoli ita colligentem. *Itaque sanctum Apostolum indignè tibi vsurpas, in Apostolicus officium vile, gradum contemptibilium, vnde & dicebat Apostolus Episcopum instruens: Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus. Ego autem parco tibi: Non enim fortia loquor, sed possibilia. Putasne hoc tempora sustinerent, si hominibus litigantibus pro terrena hereditate, & flagitantibus abs te iudicium voce domini tui responderes: O homines, quis me constituit iudicem super vos? in quale mox iudicium tu venires? Quid dicit homo rusticanus, & imperitus ignorans primatum suum, inhonorans summam, & præexcelsam sedem, derogans Apostolicæ dignitati? Et tamen non monstrabunt, puto, qui hoc dicent, vbi aliquando quispiam Apostolorum iudex sederit hominum, aut diuisor terminorum, aut distributor terrarũ. Stetisse denique lego Apostolos iudicandos, sedisse iudicantes non lego. Erit illud non fuit. Itane imminutor est dignitatis seruus, si non vult esse maior Domino suo, aut discipulus, si non vult esse maior eo qui se misit, aut filius, si non transgreditur terminos, quos posuerunt patres sui? Quis me cõstituit iudicem, ait ille magister, & Dominus: & erit iniuria seruo discipuloque nisi iudicet vniuersos? Mihi tamẽ non videtur bonus æstimator rerũ qui indignũ putat Apostolis, seu Apostolicis viris non iudicare de talibus, quibus datũ est iudicium in maiora. Quidni cõtemnant iudicare de terrenis possessiunculis hominũ, qui in cœlestibus, & Angelos iudicabunt? Ergo in criminibus, non in possessionibus potestas vestra. Quoniam propter illa, & nõ propter has accepistis claues Regni cœlorũ præuaricatores vtique exclusuri, nõ possessores: Vt sciatis, ait, quia filius hominis habet potestatẽ in Terra dimittendi peccata, &c. Quænã tibi maior videtur dignitas & potestas, dimittendi peccata, an prædia diuidendi: sed nõ est cõparatio, habent hæc infima, & terrena iudices suos Reges, & Principes terræ. Quid fines alienos inuaditis? Quid falcem vestrã in alienã messem extenditis?* Non quia indigni vos: *sed quia indignũ vobis talibus insistere, quippe potioribus occupatis.* Idem cum laudaret, & proferret in medium illud Principis Apostolorum. *Pascite qui in vobis est gregem Dei prouidentes non coactè, sed spontanee summum Deum, nec turpis lucri gratia, sed voluntariè, nec vt dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.* His ipsis attexit. *Et ne dictum sola humilitate putes, non etiam veritate, vox Domini est in Euangelio, Reges gentium dominantur eorũ, & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. Et infert. vos autẽ non sic. Planum est, Apostolis interdicitur dominatus: I ergo tu, & tibi vsurpare aude aut dominans Apostolatũ, aut Apostolicus dominatum. Plane ab alterutro prohibêris, si vtrumque simul habere voles, perdes vtrumque.* Prophetica est vox D. Bernardi, & quam præcipue vos memoriæ commendare decet, qui abutimini sacris oraculis perperam, ne quid grauius dicam, contra nos detortis. Nõ aliis quã vobis cõminatur D. Bernardus, ac futurum prædicit, vt qui temerè vsurpatis ea quæ sunt a-

liena, diuina iustitia exigente, à vestris quoque iuribus excidatis. Non est igitur quod horreamus vaticinium illud Hieremiæ. *Quæ habitas super aquas multas locuples in Thesauris, venit finis tuus pedalis præcisionis tuæ.* Vos; vos expauescere oportet, in quos ista cadunt, & insuper ea quæ ibidem comminatus est Dominus: *Ecce (inquit) ego ad te mons pestifer, qui corrumpis vniuersam terram, & extendam manū meam super te, & euoluam te de Petris & dabo te in montē combustionis.* Quęnā vero est hæc vrbs apud Hieremiam locuples in Thesauris, & quæ sedet super aquas multas, nisi ea, de qua in Apocalypsi D. Ioannes Apostolus, & Euangelista prorsus eadem prædicat, nempè, *quod sedeat super aquas multas, & circundata sit purpura, & coccino, & inaurata auro, lapide pretioso, & Margaritis,* addita insuper Angelica explicatione ne quis errori locus esset, *Aquæ quas vidisti vbi meretrix sedet, populi sunt, & gentes, & linguæ, & mulier quam vidisti est ciuitas magna, quæ habet regnū super Reges terræ, eidemq. palā denunciatur exitiū, & suprema euersio.* Sed hæc missa faciamus, & precemur Deū, vt hæc tā funesta à Christianis populis amoliatur.

De personis Ecclesiasticis hactenus est dictum, & euidenter probatum, vos in iis debitos limites ac terminos prętergressos fuisse, dum publici boni custodiam Principibus à Deo traditam, vobis ipsis præter quam fas est arrogare vultis, & naturalem finem cum supernaturali confunditis. Superest, vt etiam de bonis aut rebus Ecclesiasticis aliquid dicamus.

Meminisse debes hanc regulam ex Euangelio petitam te proposuisse, vt redderentur ea quę sunt Cæsaris Cęsari, quæ sunt Dei Deo. Eam libenter accipere, & amplecti vt par est decreuimus. Vndenam bona quæ possidet Ecclesia profecta sunt? Nimirum à Cęsare, hoc est à pia largitione Imperatorum, Principū, & cæterorum Christi fidelium: sunt igitur Cæsari obnoxia, à quo sunt accepta, cum præsertim necessitas vrget, & aliquod graue periculum Reip. imminet. Atque hoc ipsum est, quod D. Hilarius tradit de reddendis iis quę sunt Cæsaris Cęsari, *si enim (inquit) nihil eius, (Cesaris) penes nos resederit, cōditione reddendi ei, quæ sua sunt de tenebimur. Porro autē si rebus illius incūbimus, si iure potestatis eius vtimur, ne dicam quam mercenarios alieni patrimonij procurationi subiicimus, extra querelam iniuriæ est, Cæsari reddi, quod Cæsaris est, Deo autem, quæ eius sunt propria reddere nos oportere, corpus, animā, voluntatē, ab eo namq. hæc profecta, & aucta retinemus.* Vides eos, qui aliquid possident traditum à Cæsare, Ministros, & Procuratores Cęsaris à D. Hilario vocari, & obligatione restitutionis faciendę propterea teneri vbi Cęsar poscat. Eadem planè docet & D. Ambrosius, cuius hęc sunt verba, *si Christus nō habuit imaginē Cæsaris, cur dedit censum? Non de suo dedit, sed reddidit mundo quod erat mūdi: Et tu si vis non esse obnoxius Cæsari, noli habere quæ mundi sunt, sed si habes diuitias, obnoxius es Cæsari: si vis nihil Regi debere terreno, relinque omnia, & sequere Christum.* His nonnulltū dissimilia prodit D. Io. Chrysostomus. Perstringit enim non leuiter tū laicos, tū Ecclesiasticos, atque eò rem deducit, vt si Christi fideles prōpti paratique fuerint ad suppeditandum sacerdotibus ea quæ ad victū necessaria sunt ex oblationibus, & decimis, & id genus aliis, his Ecclesiastici cōtenti esse debeāt exēplo Leuiticę Tribus in veteri Testamento, & ita cuncta bona, quę possidet Ecclesia, Secularibus resignanda sint, cū sit res indignissima, Episcopos & Sacerdotes Deo cōsecratos, tam vilibus studiis occupari, vt Propolas, Institores, & Villicos agant. Sed operæ pretium est ipsa verba, quæ D. Ioannes Chrysostomus habuit ad populū in medium afferre. *Veniat in mentem vobis octo millia Leuitarū Iudæos alere fuisse solitos, & cum his viduas, & parentibus orbos, præterea muneribus subiectos*

iectos

ectos militiæ quoque operã dedisse. Nunc aũt *agros, domos, locationes ædificioruᷓ, vehicu la, equos, mulos, multaq. alia eiusmodi propter vos, vestráq. crudelitatẽ Ecclesia possidet. Oportebat enim vos hunc Ecclesiæ Thesaurum retinere, ac Ecclesiam non paruos ex vestra deuotione consequi fructus. Modo autem duo mala quædam committuntur, nam & vos quasi nihil dare debeatis, nihil confertis, & Dei Sacerdotes à Sacerdotio aliena pertractant. An non poterant etiam tempore Apostolorum domus, & agri ab Ecclesia possideri? Cuius igitur rei gratia vendentes pecuniam offerebant? Quia id multo melius erat profectò. Nunc vero Secularium cura rerum vobis furentibus loquitur populo, timor nostros inuasit patres, ne, dum nihil colligere, aut nihil seminare studeatis, viduarum, Orphanorum, & Virginum multitudo fame depereat: Quare commoti hæc sibi comparare coacti sunt. Non libenter ad hance se deformitatem immiserunt, qui desiderabant fructus ex vestra deuotione sic acquirere, vt orationibus solum attendere possent, nunc verò coegistis eos, eorum, qui secularia gerunt negotia, curam, & gubernationem imitari: Vnde vniuersa commiscentur, atque turbantur. Cum enim & nos eadem sollicitudine teneamur, propterea os aperire non possumus, quia non melius Ecclesia, quam Secularia gubernantur. Non audistis, quia nec quidem has pecunias, quæ absque labore fuerunt collectæ distribuendas putauerunt Apostoli? Modo autem in procuratores, dispensatores, caupones redacti Episcopi sunt. Immò verò istos etiam cura, & sollicitudine Secularium rerum superarunt, cúmque oporteat ipsos animarum habere curam nostrarum, hoc prætermisso, illa sollicitè curant, quæ publicanis, quæstoribus, atque villicis curanda sunt, de his quotidie cogitant, & peruigilant. Hoc non frustra deploro, sed vt harum rerum mutatio quædam fiat, vt & nos, qui grauem hanc seruitutem patimur, misericordiam consequamur, & vos fructus, & thesauros Ecclesiæ præparetis:* Hæc sententia fuit beati Io. Chrysostomi, in quam ire manibus, pedibusque comperimus B. Augustinum, de quo in eius vita scribit Possidius: *& dum forte, vt assolet, de possessionibus ipsis inuidia clericis fieret, alloquebatur plebem Dei, malle se ex collationibus plebis Dei viuere, quam illarum possessionum curam, vel gubernationem pati, & paratum se illis cedere, vt eo modo omnes Dei serui, & ministri viuerent, quo in veteri Testamento leguntur, altari deseruientes de eodẽ cõparticipare, sed nunquã id Laici suscipere voluerunt:* vides Baroni, quã inter se cõueniant hi duo sanctissimi Patres Ecclesiæ Catholicæ lumina, atq; firmamenta, multo magis futurum in rẽ Ecclesiæ, si tot, tantaque prædia in ipsam cógesta, quorum cura, & sollicitudo vitia multa inuexit, dimitterentur, & mos, qui tempore Apostolorum vigebat, renouaretur, vt ex fidelium collationibus Sacerdotes viuerent. Verumtamen esto illud, quod vi ẽ re vestra, sic etiam magis ex animi vestri sententia est, iustisque de causis tandem sancitum fuerit, vt agri, domus, cæteræque possessiones in Ecclesia retinerentur, non amplius, vt moris erat antiqui, diuẽderentur. Duo tamen sunt adhuc, quæ nisi omnes penitus rationis, & humanitatis ex animo sensum amisistis, retinere memoriã, & assiduè cogitare debetis. Alterum ea quę sunt Cæsaris, à vobis possideri, proindeque vbi publica res ferat, & necessitas exigat, æquissimum esse, vt Cæsari, quæ sua sunt repetenti, satis omninò fiat. Quæ tamen in re multipliciter peccatur à vobis, qui vix vnquam Cæsari persoluitis id, quod est persoluendum, tenuioribúsque sacerdotibus dumtaxat imperata pecunia, qui quoniam pauca tenent, pauca etiam conferre possunt, locupletissimis quibusque, hoc est vobis ipsis, qui amplissima, & opulentissima quæq; inuaditis parcendũ omnino ducitis, atq; ita Cęsarem

maximâ suarum rerum parte fraudatis, qui si iure suo velit vti, & pro imperio quod suum est, accipere, illicò turbę, & minę, & clamores illi, quę sacra sunt, attingere nefas esse: quasi verò priuati homines non tam sua quàm Reip. iura donare, & consecrare potuerint, aut ipse Deus, qui à rebus alienis abstinere præcipit, eiusmodi dona rata velit habere, & ea, quę sunt Cęsaris reddenda Cęsari iam pridē non sanxerit. Accipite, quę D. Ambrosius dixit in hanc sententiam: *Si censum Dei filius soluit, quis tu tantus es, qui non putes esse soluendum? & ille censum soluit, qui nihil possidebat, tu autem qui seculi sequeris lucrum, cur seculi obsequium non recognoscas? Cur te supra seculum quadam animi arrogantia feras, cum seculo sis miserâ cupiditate subiectus?* Idem alibi hęc habet: *Si tributum* Imperator *petit, non negamus. Agri Ecclesiæ soluunt tributum: Si agros desiderat Imp. potestatem habet vendicandorum, nemo nostrûm interueniat, potest pauperibus collatio populi redundare, non faciant de agris inuidiam, tollant eos, si libitum est Imperatori non dono, sed non nego:* Ex quibus patet non modò Principes legitimum ius habere tributa exigendi, sed etiam vendicandi sibi agros, & fundos Ecclesię, vbi res ita postulat: vnde etiam consequitur, Clericos non esse ita immunes iure diuino, vt vectigalia, & tributa conferre non debeant pro iis rebus, quas possident. Hoc igitur vnum est ex iis quę vos recolere & considerare opus esset. Alterum verò, nullam vobis iniuriam fieri, si cum tàm multa Ecclesia sibi comparauerit, & verò cōparare etiam pergat, vt non modò ad sustinendā Clericorū vitam, sed etiam ad copiam, & luxum, sumptúsque profusissimos cuncta abundantissimè suppetant, verendumque omnino sit, ne Resp. tandē insigne detrimentū accipiat, suis opibus magis ac magis in dies exhausta, priuatis quoq; familiis ad inopiam redactis, huic malo opportuna remedia fuerint adhibēda, & quandoquidē vestrę cupiditati modū statuere vos ipsi non vultis, Principes ipsi coacti fuerint statuere, legibus promulgatis, quas quidem tu Baroni, quo iure nescimus, non modo iniquas & iniustas, sed etiam tyrannicas & sacrilegas pro sensu tuo vocas. Anne iustitię, & rationi consentaneum est, vt Ecclesiasticis omnia tribuantur, nihil secularibus tandem relinquatur? Hi esuriant & sitiant, illi [illegible] vt Apostoli verbis vtamur, *ebrij sint*? si hęc ab æquitate, & natura longissime [illegible] sunt, leges igitur illæ, quæ id vetant, & prohibent ne fiat, ęquitati conueniunt & integrum ius naturę seruant. At omnino (inquis) Ecclesiasticam libertatem lęditis: Velimus edisseras, Ecclesiasticæ libertatis nomine quid intelligas: Vtrum parandi ea, non modò quę ad victum necessaria sunt, sed etiam ad cultum, & ornatum decenter apta, & Clericorū, & Ecclesiarum facultatem quandam rationi cōgruam, & eo, quo decet, ęquitatis modo ita temperatam, vt præterea non pauca supersint quæ commode Christi pauperibus erogari possint? Hanc vero libertatem, quæ verè libertas est, tantùm abest, vt leges Venetę infringere, vel infirmare quoquo modo velint, vt eandem potius statuere, & confirmare summopere nitantur. An verò effusam, & immoderatam licentiam, nullis locis aut temporibus definitam opes coaceruandi, nullâ publici boni ratione habitâ, cum insigni Reip. priuatorumque hominum detrimento? Hæc si à vobis Ecclesiasticæ libertatis titulo insignitur, cur non etiam tyrannis, & iniustitia ęquitatis, & moderati imperij nomine digna sint, non videmus. Adhibete paulisper, atque erigite vestras aures vt bene percipiatis hæc, quæ vobis D. Ambrosius scripsit: *Si prohibemur aurum possidere, quid arripere, quid auferre conamur? si quod habes, donare preciperis, quemadmodum congeris, quod possidere prohiberis? qui predicas non furandum, furaris? Qui dicis non mœchandum, mœcharis? qui execraris idola, sacrilegum facis? qui in lege gloriaris, per preuaricationem legis Deum inhonoras? Nomen enim Dei per vos blasphe-*

ma-

matur. *Non sic Apostolus Petrus, qui primùm Dominicæ executor sententiæ fuit, vt ostenderet non in vacuum Domini effusa mandata, cum posceretur à paupere, vt ei aliquid pecuniæ elargiretur, ait. Argentum, atque aurum non habeo: Ille gloriatur quòd non habet argentum atque aurum, vobis pudori est, minus adhuc habere, quàm cupitis:* Hæc D. Ambrosius nõ minus disertè, quàm verè. Quid igitur hic canones, & Ecclesiasticas leges frustra obtruditis, quas quidem si in hanc sententiam accipiendas arbitramini, à qua nos illas quamplurimum abhorrêre persuasum habemus, haud veremur vos iis ipsis Esaię verbis affari, quę in Remp. detorquere conatus es. *Væh qui condunt leges iniquas.* Rursusque compellare vos illis, quibus olim Christus Pharisæos: *Quare & vos transgredimini mandatum Dei* (quod idem est cũ pręcepto naturæ hominum mẽtibus ingenito, & hoc Christi Domini, quod proximè dictũ est, *Reddite quæ sũt Cæsaris Cæsari*) *propter traditiones vestras*, id est iniquas interpretationes, & naturę ipsi & Christi mãdatis plurimũ infensas & penitus aduersas? Sed vt pro ea gratia, quã collocare in Remp. studuisti, aliquid etiã fœnoris loco tibi rependamus, accipito primum illud Ezechielis, quod ad vos pertinere nullo modo ambigitur: *Væh pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos. Nõne greges à pastoribus pascuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis, gregem autem meum non pascebatis, quod infirmum fuit, non consolidastis, & quod ægrotum, non sanastis, quod confractum est, non alligastis, & quod abiectum est non reduxistis, & quod perierat non quæsistis, sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia:* Deinde quod hanc ipsam rem præcipuè attingit, illud Esaię. *Expectaui vt faceret iudicium, & ecce iniquitas: & iustitiam, & ecce clamor: Væh qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis vsque ad terminũ loci, nunquid habitatis vos soli in medio terræ?* Quod diuinę scripturæ testimonium eo libentius in medium attulimus quod à D. Thoma est iampridem interpretatũ: *Culpam* (inquit) *in generali arguit quantum ad Prælatos, quorum est facere iudicium.* Postremò tanquam auctarij loco largimur vobis hanc Diui Bernardi adhortationem vtili reprehensioni cõiunctã: *Qui altari seruit, de altari viuat, iuxta Apostolum, viuat, inquam, & non superbiat, non luxurietur, denique non ditetur. Non sibi de bonis Ecclesiæ ampla palatia fabricet, nec loculos inde congreget, nec in vanitate, aut superfluitate dispergat: non extollat de facultatibus Ecclesiæ consanguineos suos aut nepotes.* Et alibi, *Vnde Clericis exuberare existimas rerum affluentia, vestiũ splendorẽ, mensarũ luxuriã, congeriem vasorũ aureorũ, & argenteorũ, nisi de bonis Ecclesiæ? Inde est, quod illa pauper, & inops & nuda relinquatur facie miseranda, inculta, hispida, propter quod non est hodie Ecclesiam ornare, sed spoliare, sed est perdere, nõ custodire, nõ est defendere, sed exponere, nõ est instruere, sed prostituere, non est pascere gregem, sed mactare, & deuorare, dicente Domino de illis: Deuorãt plebẽ meã, sicut escã panis.*

Iam igitur ex dictis integro, & æquo cuilibet rerum æstimatori apertissimè, & planissimè cõstat, potuisse Remp. ad conseruationem boni publici, ita naturę ratione, quæ est lex diuina, exigente, eas leges condere, quas eidem bono cõducere arbitraretur, & res sacras etiam attingere, non tamen ex ea parte, qua sacrę sanctitatique adiunctę, sed qua respiciunt naturã, & natura cõstãt. Hinc illa tua maledicta & mẽdacia facilè corruunt, sanxisse Rẽp. leges *in non subditos homines, aduersus res sacras, & bona Deo dicata:* At inquis illam *peruertisse Hierarchiæ ordinem non sine magno periculo lædendæ Catholicæ fidei.* Nescimus quid hoc sibi velit: vtrũ Catholicã fidem diuitiis & terreno principatu tantopere inniti, vt iis debilitatis, quasi fundamentis, ingens periculũ immineat, ne ipsa valde nutet, ac infirmetur, labefactatis autẽ, atque conuulsis, eadẽ suis sedibus exturbãda & funditus

euertenda sit? Quam verò ab his diuersa, longeque dissimilia sunt ea, quę Diui Bernardus, & Io. Chrysostomus superius à nobis commemorati, literis tradiderunt: Quam sancta, quàm integra, cunctisque gentibus admiranda ipsa nascentis Ecclesiæ incunabula! Tunc nullis opibus, nullisque Imperiis suffulta ipsa fides per se se maxime vigebat, mortalia & caduca nihili, diuina & æterna plurimi fiebant, non odio aut amore res gerebantur, non simulatâ & ementitâ, sed vera & sincera charitate omnes ducebantur, nũc verò quo statu res sint, nullus est qui ignoret. An fortasse intelligis non ipsam fidẽ ex huiusmodi legum promulgatione, sed ipsos Venetos periculum fidei subituros? Plane falleris, quin potius allucinaris. Veteres illi ciues Rei gubernandę scientia, & prudentia insignes, iidẽq. pietatis & religionis gloria illustres, has leges tulerunt, & posteris obseruandas tradiderunt, cum probe nossent, eas nullum Catholicę fidei præiudicium inferre, ipsiq. e Reip. maximè necessarias fore. etenim persuasissimũ illis fuit id, quod etiam est nobis, quotquot his legibus, institutisque vixerint, recto tramite incedere, quo facile, ac tutò citra vllum ęternæ salutis amittendę periculum peruenire possint ad eam felicitatẽ, quæ societati coniunctionique hominũ in hac vita, tãquam finis proponitur. Sicut enim publicę tranquillitatis permultum refert, vt scelesti ac facinorosi homines, etiãsi Clerici fuerint, à magistratibus debitis pœnis coerceãtur, & priuatorum facultatibus, quibus etiam opes publicæ sustinẽtur ita prospiciatur, vt Ecclesię supra quàm deceat locupletandę causa, minimè euertantur: sic ad salutem æternam comparandam nihil omnino facit plures ne, an pauciores fundos Ecclesia possideat, & virum ab Ecclesiastico potius quam Seculari Iudice clerici sontes, & flagitiosi puniri debeant. Contra verò si leges antiquissimæ abrogarentur, exploratum, & compertũ habemus, id maximo, & Reip. quieti, & publico bono, & ciuium facultatibus detrimento futurum. At quã in re Catholica fides, Christiana religio pro nouerceretur? Hic obiicis Romanę synodi decretum, quod Basilij Odoardi Regis Vicarij, de non alienandis Ecclesiarum bonis leges abrogauit, & augendæ rei causa cum illis Reip. leges confers, illas proficuas, has pernitiosas vocas, illas Ecclesię bona, vt nulla ratione alienentur statuere, has vt alienentur. Qua in re dum oratorio more satis late excurris, non animaduertis te vehementer offendere, atque in maximas fraudes etiam impingere. Falsum est enim iubere Ducem & Senatũ, vt abstrahantur ab Ecclesiis ea bona, quę iãdiu sibi compararunt, & modo possident: De his ne verbum quidem in iis legibus, quod iam certè & manifestò constabit, vbi sigillatim eas expendemus & examinabimus. Nostin' de quibus agant atque decernant? Vel de iis, quæ ab Ecclesia iampridem sunt alienata, & à nostris possessa ea conditione, vt aliquid certum Census & pẽsionis nomine eidem in singulos annos persoluatur: vel de iis in quæ nullum adhuc ius adepta est, vtpote de iis quę legari, aut donari eidem possunt, de quibus ita decernere planum fiet, vt ipsa nullum vel minimum detrimentum inde patiatur. Quod autem asseris Venetas damnosas, Basilij verò leges proficuas Ecclesiæ fuisse, apertissima calumnia est. Sed animi perturbatio vestrę mentis aciem ita perstringit, vt etiam supremę dignitatis imminutionem, atque insignem labem, modò cum aliqua vtilitatis & commodi specie coniuncta sit, nihili ducatis, quin etiam proficuam appelletis: En tibi legum, quarum Basilius autor erat, vtilitates, & emolumenta, quę tot numero sunt, quot ipsarum capita. Principio leges illæ Episcopos ipsumque adeò Romanum Pontificem, & successores omnes alienandi facultate quacumque vel iusta de causa priuabant, & quæcumque acta per eos essent infecta, irritaque statuebant. Postea ille Laicus vir anathematis pœnã infligebat in vendentes, & ementes cuiuscumque generis, & ordinis, & nomina-

tim etiam in ipsos Episcopos, ipsumque summum Pontificem. Mox, & Ciuili, & Canonico iure sancitam, apud omnes iampridem receptam quantumlibet longi temporis præscriptionem è medio tollebant, Clericisque omnibus contradicendi facultatem eripiebant. I tu ergo Baroni, & huiusmodi leges Ecclesiæ proficuas voca, quæ vt cætera omittamus, tantam inurunt Ecclesiasticæ dignitati, & autoritati, ignominiæ notam. Quid simile cum Venetis reperies, quæ nihil de summi Pontificis maiestate detrahunt, & vt liberam atque integram statuendi de rebus vestris facultatem vobis relinquunt, ita etiam nihil ex iis, quæ tenetis adimunt? Insignem ergo procul dubio abs te contumeliam, & iniuriam Senatus accepit, quod eiusmodi leges cum suis comparandas duxeris. Ad leges verò Caroli Magni & Ludouici Pii Imperatorum multa sunt nobis in promptu quæ respondeamus.

Fateris ipse quod verũ est, Imperatores illos, diligẽtia sanctorũ Monachorũ collegisse in vnum Ecclesiasticas leges suis admixtas: Quid igitur mirũ est, illis visum esse, vt non ederentur in lucem, nisi prius ab Episcopis recognoscerentur, & à Sũmo Pontifice comprobarentur? Quandoquidem maxima pars earum decernebat de rebus sacris, ad fidem, & religionem pertinentibus, cuiusmodi sunt ea, quæ tu prodidisti, de primatu Romani Pontificis, de cogendis Conciliis, & aliis huiusmodi, quæ manifeste ad Ecclesiasticam iurisdictionẽ attinent. Quod autem de Clericis criminosis consuli Romanum Pontificem iidem voluerunt, ex pietate, non ex debito id honoris Pontifici detulerunt: Sic enim quibusdã Theodosii Constitutionibus, quę ad iudicium summi Pontificis nimis multa reiiciebant, collegam tuũ Bellarminum in suis scriptis respondisse comperimus: Quãquã non solũ pietate, ac religione Carolus, & Ludouicus adducti sunt, sed etiam grati, & memoris animi testãdi cupiditate, quæ cũm optimis, & generosis quibusq. mentibus insideat, tum facile maximis Principibus, & Regibus eos stimulos admouet, vt videri velint non modò acceptũ beneficium rependere, & exæquare, sed insuper magno remunerationis cumulo planè superare. Summi Pontifices erant de Carolo, & de maioribus eius tam bene meriti, tantũq. non solũ ornamentorũ, sed etiam amplitudinis, atque autoritatis in ipsum contulerant, vt magna, & excelsa mens Caroli planè cogeretur, si tantę munificentiæ par esse vellet, non minus Pontifici concedere de iure suo, quam Pontifex illi benigne de suo remisisset. Hæc verò, si nescis, afferunt quamplurimum fidei, atque firmamenti iis quæ superius à nobis tradita fuerunt: Ecclesiasticam immunitatem magis à Principum priuilegio, quam à iure diuino aliquo dependere. Suis autem Veneti, non aliorum legibus semper viuere assueti (quod diuinæ Clementiæ acceptum referunt) nec illis quidem Imperatorum decretis plane tenentur, sed iis longe minus, quæ non multo post abrogata sunt, viuentibus illis adhuc, quorum iussu, & autoritate sancita fuerant. Nam conqueruntur Episcopi in Concilio Aquisgranensi, quod anno Christi 833. celebratũ fuit: *Principalem potestatem, diuersis occasionibus interuenientibus, secus quam autoritas diuina se habeat, in causas Ecclesiasticas prosiluisse*: In Conciliis etiam, Meldensi, Suessionensi, & Valentino crebræ sunt illæ voces. *Bona sacra diripi & auferri, Ecclesiæ, distribuique militibus, atque Laicis.* Tantum igitur abest, vt priuilegia à Carolo & Ludouico donata, firma rataq; vt potius violata fuerint Ecclesiæ iura, quæ tot annorũ curriculo iustè ac legitimè obtinuerát, & non solũ autoritas Pontificis multum imminuta, sed etiã bona direpta fuerint, & prędia loco stipendiorũ militibus attributa: quid diceres Baroni, si hæc tam iniqua Ducis atque Senatus autoritate facta essent, quę à Caroli posteritate perpetrata sunt? numquid ab ipsis tale quidpiam sancitũm est, vt Ecclesiæ spoliarentur, expilarentur, & causæ

omnes etiam de religione à se cognoscerentur? & tamen impudenter calumniaris Iuliani Apostatæ exempla secutos esse, qui templa Christianorum occludi, Gentilium verò Fana reserari præcepit, & qui Christianam religionem deserere nollent, eos omnes honoribus priuatos acerbè mulctauit. Hæc nimirum est illa suauis tractandi ratio, qua Regum & Principum animos beneuolos reddere Baronius suo vel more, vel morbo solet. Ignoscimus tamen propterea quod illi, qui liberali, & honesto loco nati sunt, optimè callēt omnes rationes quibus agēdum est cum honestissimis viris, iis præcipuè, qui in aliqua dignitate constituti sunt.

Aliter longe Catuli olent ac sues.

Eiusdem tuæ imprudentiæ ne, an impudentiæ nescimus, est, Damasceni verba quæ nihili ad rem faciunt, contra nos adducere: Consule iterum, & accuratiùs perpende locum vnde ea sumpsisti, videbis profectò cuiusmodi argumentum contineant. Ibi de iis agitur, qui sacras Sanctorum imagines abolere contendebant, quarum sanè tunc Veneti acerrimi propugnatores fuerunt, & impiis Leonis Imperatoris conatibus palam obstiterunt. Non sibi Sacerdotii iura Resp. pertinaciter vendicat Baroni, non suis legibus Ecclesiam regere constituit: Vos potius estis, qui vestris legibus Res aliorum publicas administrare præsumitis, & quod ridiculum est, homines vsu rerum vix vllo præditi, Principibus, qui in regendis, & moderandis summis Imperiis totam suam ætatem magnâ cum laude contriuerunt, præire vultis omnino, & leges præscribere, à quibus ne digitum quidem discedere tuto valeant. Clamas frequenter Senatum omnia confundere, & permiscere, tu contra potius omnia peruertis, immo planè euertis. Profers ea, quæ à Basilio Macedone Imperatore in viij. Synodo dicta fuere, cùm is tamen non de iis, quæ ad politicam gubernationem, sed ad fidem & Ecclesiasticam iurisdictionem spectant, ad populum verba faceret. Quære à tuo Bellarminio, & ipse te docebit (modò sententiam mutare, vt alias, nolit) huiusmodi testimonium Imperatoris Basilii spectare ad controuersiam & iudicia de fide, & religione: sed tu nihil antiquiùs habes, quàm omnia perturbare, & aliorum dictis, atque testimoniis abuti. Aliud est Ecclesiasticum, aliud Politicum Forum: Latissimum verò discrimen inter vtrúmque: In illo Principes & Reges ouium numero censentur, Pastoris autem munus sacerdotes obeunt. In hoc Reges & Principes summam obtinent authoritatem à Deo, cuius vices gerunt, proindéque obtemperandum illis, & parendum vt ipsi Deo. Quo sanè fit, vt quemadmodum ipsi Reges & Principes probri loco non ducunt demittere se hominibus naturæ conditione multò inferioribus, quando Christi personam gerunt, sic etiam Clericis dedecori nullo modo esse queat, si Principibus, ac Regibus suis, qui naturæ cōditione superiores sunt, reuerentiam tribuant, & debitum obsequium exhibeant. Sed progrediamur ad reliqua. Ais Senatum eiusmodi peccatis excusationem obtendere, quod id à suis maioribus factitatum fuerit, & occasionem hinc studiosè arripis ipsos reprehendendi. Certè in quàm plurimis aliis alienum tuum à Rep. Veneta ingenium, mentémque perspeximus: At in hoc quàm maximè. Non enim satis tibi fuit iis, qui eidem modò præsunt, maledicere, sed etiam illorum gloriæ, ac pietati detrahis, qui Catholicæ fidei propagandæ causa strenuè, ac fortiter dimicarunt, & celebrem nominis sui memoriam ob res præclarissimè gestas posteritati reliquerunt. Criminaris eos, quod non satis æqua appellauerint, cumque summū Pontificē exorari posse diffiderent, ad Patriarcham confugerint, & quicquid collibuisset, ab illo extorserint. Est-ne vlla Ecclesiastica lex, Baroni, quæ Principibus interdicat, ne ad publicam tranquillitatē, atque pacem tuendā, & ad commoda suorum augēda, iussione caueāt, vt ad Ecclesiasticas

dignitates in ditionibus suis ciues sui prouehantur, aut saltem, qui ad aliquod tẽporis spatium ibi moram traxerint, ab his autem exteri & peregrini prorsus arceantur? Nulla certè (opinamur) lex eiusmodi reperitur, quin imò sacros canones præcipere nouimus: *ne emeritis in suis Ecclesiis Peregrini, & extranei, & qui antè ignoti sunt ad exclusionem eorum, qui bene ciuium suorum merentur testimonio, præponãtur.* Hoc ipsum sancitur de Episcopis. Catholici quoque impp. Arcadius, & Theodosius vsi iure suo, quod commodo publico esse existimabant, id lege statuerunt, vt Clerici non ex aliâ possessione, vel vico, sed ex eo vbi Ecclesia esset, ordinarentur. His verò tẽporibus nullus est, qui nesciat in Hispaniâ, & multis aliis Catholicis Regnis & prouinciis eiusmodi leges planè vigere, quæ multis abhinc ætatibus latæ fuerunt. Poterant igitur Veneti eo tempore tale quid statuere, & pręcipue in nouo Imperio, cui multò magis timendum erat, atque consulendum, quam Regnis illis, quæ iam pridem constituta fuerant, diuturnáque possessione stabilita. Quidni ergo poterant iurisiurandi religione obstringere illum, qui Patriarcha eorum suffragiis designandus erat, vt præstaret id, quod æquitati consentaneum esset, & vero conducere plurimum Reip. existimaretur. At enim in hac re Patriarcha culpam quandam agnouit, cuius veniam vna cum iuramenti liberatione à summo Pontifice petiit, & impetrauit: *Trepidauit timore, vbi non erat timor*, vt diuinus vates aiebat. Porrò si quis falsa opinione, & conscientia ductus existimet, sibi non licere id, quod iure licet, & tamen, vt idem faciat, animum inducat, is minime culpa vacat ex communi Doctorum sententia Certè vel opinio quædam falsò concepta, vel nimia quædam religio, quę postea obrepsit, in causa fuit, vt Patriarcha crediderit se lapsum fuisse: Pontifex autem iustis de causis non satis edoctus, quibus Patriarchæ iuramentum delatum fuerat, pronunciauit, id irritum & inane esse, eidemque mandauit, vt nullam deinceps in dignitatibus Ecclesiasticis tribuendis illius rationem haberet Sed fortasse idem genus morbi, quo vos in præsentiâ tẽtamini, etiam Patriarcham inuaserat, scilicet vt autoritatem suam quam maxime amplificatam prolatamque vellet, vnicum officere plurimum existimaret, iuramentum illud, quo tenebatur obstrictus, ne conferre dignitates in alios homines quam in Venetos posset, artificio quodam Pontificem aggredi constituit, quo cupiditati suę morem gereret, & se se religionis vinculo facillimè solueret. Hic tu, Baroni, occasionem quoquomodo nactus insectaris conuiciis, & maledictis Præsules & Episcopos Venetos, quos eo nomine prorsus indignos asseris, & potiùs Lupos, quam Pastores nominandos esse: Quanam verò de causa? Quoniam inquis, sibi fugâ non consuluerunt. Papę! vir longè sapientissimus, rerumque diuinarum consultissimus es! Vndenam istiusmodi doctrinam hausisti? Non quidem ex Euangelio: Christus enim oues à pastore suo in discrimine deserendas minimè pręcepit, sed vt semper custodiantur, & pascantur admonet, quàm intentissimâ curâ, atque vigilantiâ, ne quid ex ipso grege per vim abstrahatur, aut errando depereat.

Quinimò (inquit) *bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis, mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ouibus &c.* Vide modo, quantum à Christi doctrinâ distat tua, Baroni: Ille Pastorem vocat, qui manet, mercenariũ, qui fugit, tu contra Pastores vis esse illos, qui fugiant, mercenarios qui maneant, Lupos vero communi nomine censes appellãdos tam pastores ipsos, qui pro grege suo excubant quam eos, qui dant operam, ne grex à Pastoribus deseratur. Atqui multò verius Lupi nominandi sunt qui Pastores à tuendo grege suo violenter abstrahunt, nihil pensi habentes quod inedia pecudes extabescant, dummodò ipsi cupiditatem suam expleant: & verè Luporum instar dispergũt, & macerãt

oues, pro quarum salute Pastor optimus Dominus Iesus Christus tot, tantaque supplicia perpessus non etiam mori recusauit. Sed futurum est aliquando, vt sanguis earum de manibus illorum requiratur. Pastores quidem nostri magis laborant de gregis incolumitate, multoque melius quam vos eidem prospicere didicerunt. Propterea inquit Ezechiel Propheta, *Pastores audite verbum Domini, viuo ego, dicit Dominus Deus, quia pro eo facti sunt greges mei in rapinam, & oues meæ in deuorationem omnium bestiarum agri, eo quod non esset Pastor: neque enim quæsierunt Pastores mei gregem meum, sed pascebant Pastores semetipsos, & greges meos non pascebant: Propterea Pastores audite verbum Domini: Hæc dicit Dominus Deus, ecce ego ipse super Pastores, requiram gregem meum de manu eorum, & cessare faciam eos, vt vltra non pascant gregem, nec pascant amplius Pastores semetipsos, & liberabo gregem meum de ore eorum, & non erit vltra eis in escam.* Pastores igitur nostri adeò graues minas, quas per Ezechielem Prophetam Dominus intentat, veriti, contra quam vos facitis, de incolumitate sui gregis plurimum laborant, neque vlla ratione possunt adduci, vt diuinis monitis neglectis, vestra documenta sectentur, atque autoritatem. Norunt illi diuinæ volũtati, quæ mandat, vt Pastores excubent pro grege, nullam iussionem humanam præuertendam esse, nedum anteferendam, qualis est ea, quæ de seruando interdicto ducem manauit. Nota est ipsis præterea causæ huius æquitas, & quanta sit Reip. pietas, innocentia, integritas: Probe sciunt nihil Ducem, atque Senatum deliquisse, & nihil tale commeritos esse, quale illis iniustissimè irrogatum est. Sed fac eosdem ei Ipæ alicui, vt falsò putatis, affines esse, proindeque dignos, in quos Ecclesiasticá Censura animaduerteretur, nonne Doctores omnes prædicãt interdicti tempore certa quædam sacramenta Populo ministranda esse, maximè verò quæ ad æternam salutem sunt necessaria? Quis autem futurum non prospicit vt Parochi suorum Episcoporum, qui summi sunt Pastores, & Præsides, exemplo inuitati, nõ modò necessaria hæc munera obire negligant, sed etiam fugæ se committant, & gregem suum planè deserant, contrà quàm iura pariter diuina, & humana præcipiũt? Quid quod etiamsi causa fidei nulla in præsens agatur, tamen, vt sensibus vestris tantũmodò inseruiant, iubetis illos in apertum discrimen venire, & suum caput obiicere? Senatus enim, ne religionis studia in populo deferuescerent propter sacrorũ mysteriorum intermissionem, & etiam publicæ tranquillitatis conseruandæ causa, à natura instructus, quæ vim vi repellendam docet, opportunè prospexit, vt si quos in officio non contineret debita tàm in Deum, quàm in Patriam pietas, & ea, quam Principi suo præstare debent obseruantia, ij saltem meritis pœnis ad aliorũ exemplum coercerentur, meminerintque publicarum legum se potius fautores, & adiutores esse quam correctores, & abrogatores, vt falsissimè iactas: Siquidem in ea, quæ edicuntur à Principe Episcopis ingerere se non licet, & aliquid iuris sibi vsurpare, præter quam in causis de fide, aut in iis, quæ od manifestam perniciem animarum vergerent, & aliquod impedimentum æternæ salutis afferrent, cuiusmodi fuit illa lex à Mauricio lata, qua quidem non ad militiam Monachi cogebantur, vt ipse scripsisti, sed tantummodò cauebatur, ne cui in monasterio conuerti liceret, qui publicis administrationibus esset implicatus: nisi forte Monachos appellandos existimas eos, qui vitæ monasticæ se tradere cogitabant antequam monasterium ingrederentur, quæ tamen appellatio neque propria, neque legitima est. Sed parum est quod nominibus abutaris qui passim historiis atque exemplis abuti soles. Ad stabiliendum illud tuum effatum, *Romanos Pontifices insurrexisse legum Principum abrogatores, vel correctores*, hoc exemplum D. Gregorij modo attulisti, qui tamen pro imperio & potestate non

pronun-

pronenciauit legem Imperatoris irritam esse, sed tantum Imperatorē admonuit, tantamque lenitatem adhibuit in ea admonitione, vt tibi opus fuerit non vnam excusationem comminisci, ne sanctissimus ille vir nimis demisse, & abiectè egisse videretur. Vnde igitur colligis Mauricij Imp. legem vel abrogatam ab ipso vel correctam fuisse? Nam quæ ex epistolis loca protulisti nihil tale habet. At, inquis, non hoc aio, D. Gregorium abrogasse legem vel correxisse, sed vt emendata promulgaretur curasse. Bellè Hercule: Tuum erat probare id, quod institueras, Pontifices legum abrogatores, vel saltem correctores fuisse, modò pedem refers & satis habes ostendere curasse illos vt emendatæ promulgarentur. Id verò libenter damus, neque diffitemur monitis & precibus cum Imperatore D. Gregorium egisse, vt ea lex, quæ hominibus præcludere aditum videbatur ad æternam vitam aliqua correctione temperaretur. Certè D. Gregorius in suis epistolis nihil aliud ait quam se Imperatori aliqua suggessisse, atque id verbum frequenter in ore habet, quod non imperij, sed obsequij argumentum est: Vltima verò clausula eius epistolæ, quam scripsit ad Imperatorem ita se habet. *Ego quidem iussioni subiectus eandem legem per diuersas terrarum partes transmitti feci, & quia lex ipsa omnipotenti Deo minime concordat, ecce per suggestionis meæ paginam Serenissimis Dominis nunciaui: vtrobique ergo quæ debui exolui quia Imperatori obedientiam præbui, & pro Deo quod sensi minimè tacui.* Audin' Baroni quæ D. Gregorius scribit? Ait se Imperatori suggessisse, eidemque obedientiam præbuisse: si præbuit obedientiam, ergo censorem non egit, siue correctorē: Ait præterea eiusdem Imperatoris iussu eamdem legem per diuersas terrarum partes se transmisisse, si transmisit eamdem, ergo nihil à se vel correctum, vel immutatum, cùm præsertim dicat hanc legem à se transmissam eiusmodi fuisse, vt omnipotēti Deo minimè concordaret. Non licet autem existimare D. Gregorium data opera mendacium dixisse: Ergo mendax Baronius. Quod autem in ea epistola, quæ scripta est ad Episcopos Occidentales, & Orientales, lex eadem viderur nōnihil immutata esse, ideò factum est, quod Imperator à D. Gregorio monitus eidem aperuit quisnam fuisset animi sui sensus in ea lege condenda: D. autē Gregorius vbi sententiam Imperatoris elicuit atque expressit, eandem Episcopis per literas significauit, quæ sane litteræ quinquennio post datæ sunt quàm lex illa primum ab Imperatore promulgata est. Constat id apertissimè ex indictionū numero. Siquidē hæ datæ sunt ad Episcopos anno Christi DXCVIII. in quē eo tēpore cadebat indictio prima: litteræ autem ad Mauricium Imp. & ad Theodorum medicum datæ fuerant Indictione XI. nimirum anno Christi DXCIII. quamuis tu nulla, vel leuissima coniectura ductus, tempora, quę tam longo interuallo distincta sunt, totamque adeo seriem epistolarum confundere studeas. Sed frustra, nam præter omnium cùm editorum, tùm manuscriptorum Codicum consensum, qui manifestissimus est, nihil à D. Gregorio factum fuisse, quod ex arbitrio & voluntate Imperatoris non esset, extrema hæc verba declarant, *Qua de re etiam Serenissimus & Christianissimus Imperator, mihi credite omnimodo, placatur, & libenter eorum conuersiones suscipit, quos in rationibus publicis implicatos non esse cognoscit.* Et de D. Gregorio satis. De D. Ambrosio quem merito laudas, vt acerrimum vindicem Ecclesiasticæ libertatis *ne inuaderetur ea aliquatenus à Laicis, quamuis Imperatoribus orbis Dominis,* plura dicenda sunt vt explicentur & euoluantur ea, quæ tu verborum inuolucris tecta confudisti. Nam de lege trium Augustorum dumtaxat expressè meministi: sed quoniā in ora libri notantur Epistolæ D. Ambrosij XXXII. & XXXIII. suspicari licet te alia duo capita attingere voluisse, quæ in eis continentur: Alterū de Basilica, quam Imperatori tradere noluit, non modo præcipienti, sed etiam ex-

torquenti: Alterum de disputatione instituta in Consessorio coram Imperatore & Iudicibus laicis: quam D. idem Ambrosius constanti animo detrectauit. Reiiciamus illud de Basilica ad proprium locum, in quo ex professo tractabitur paulò inferius. Relinquitur ea disputatio quam iusserat Imperator coram se agitari: D. autem Ambrosius omnino recusauit, & ne fieret, obstitit, qua de causa audiamus ipsum. *At certè si vel scripturarum seriem diuinarum, vel vetera tempora retractemus, quis est, qui abnuat in causa fidei, in causa inquam fidei Episcopum solere de Imperatoribus Christianis, non Imperatores de Episcopis iudicare.* Audis Cęsar? agebatur causa religionis disputandum erat cum Arrianis de Christi diuinitate, idcirco D. Ambrosius Imperatori parendum non duxit. Numquid Senatus causas eiusmodi quę spectant ad constituendam fidem sibi arrogat? absit, quis hoc vnquam vel per somnium dixit? Ergo ad reliqua. Vnde nam accepisti, aut vbi legisti Theodosium Imperatorem à D. Ambrosio coactum vt antiquaret legem de Diaconissis nomine suo cęterorúmque Augustorum Mediolani latam? Scimus te in Annalibus tuis hoc idem loquendi genus vsurpasse; sed nullum huius sententię auctorem edidisti, Immò ne coniecturam quidem, vnde posset elici. Abrogasse constat, ab alio, quam à se-met ipso persuasum, non traditur, & multò minus cõpulsum, & coactũ fuisse. Certè Martianus Imp. cui maximè perspectum id esse poterat, eius antiquationis aliam causam nõ reddit, quam ipsius legislatoris animum iusta ac rationabili quadam pœnitentiâ ductum. Vnde sanè duo nobis insinuantur: Alterum quâ fuerat autoritate lex illa constituta, eadem quoque iubente sublatam esse: Alterum non vi, metu, aut minis alicuius, sed vltro, sponte, suóque iudicio Theodosium Imperatorem id præstitisse, cum id, quod erat agnosceret, eiusmodi sanctionem non satis ęquam, & in Ecclesiasticas personas contumeliosissimam esse. Occasionem attulerat legum lationis eiusmodi stuprum illatum à Clerico nobili Diaconissę: Vero quam simillimum est, Theodosium ea re vehementer commotum vt erat impotens animi, & ad iram plus æquo præceps ob vnius Clerici flagitium id statuisse quod vniuerso Ordini, Immò etiam ipsis Ecclesiis, & pauperibus cùm maximo detrimento, tùm dedecori futurum esset, vbi verò resedit primus ille impetus, atque ęstus animi deferbuit, re melius animaduersa, atque accuratiùs expẽsa, quod erat prudentissimi Principis effecit, vt eiusmodi lex nullam vim obtineret. Hac eadem quoque voluntate & consilio Senatus esset, si quid non satis consulta ratione eidem excidisset, quod ęquitati palam repugnaret, neque duceret id turpe quod laudi potius tribuendum esset: sed nihil per imprudentiam vnquã est gestum, æquitas, & ratio semper fuit in consilium adhibita cùm ab iis qui modò Remp. tenent & administrant, tùm ab illis innocentissimis, atque sapientissimis viris quorum integritate singularique prudentia Resp. constituta est, optimisque & sanctissimis legibus informata, quorum posteri nihil aliud quàm eorum vestigiis insistendum arbitrantur longa experientia rerum tractandarum satis edocti, si hanc Remp. incolumem, beatámque, & felicem manere volunt, ab ea via minimè discedendum esse, quam illi tritam atque facilem aliis reliquerunt. Nihil habent Clerici quod de Rep. iure conquerantur, nihil Ecclesiæ ipsæ, nihil tãdem pauperes. Libera potestas relicta est accipiendi si quid donatum aut legatum à quoquam fuerit, neque vllum personarum genus ipsę leges excipiũt, vnde aliqua Clericis infamię labes aspergi possit. Non solum viris, sed mulieribus, atque adeo viduis licet penes eas de suis rebus statuere ex animi sententia, & quoscunque voluerint hęredes instituere, non modò Ecclesias ipsas & sacra Collegia, sed etiam

singulis

singulas personas ex ordine Ecclesiastico:illud tantum modò cauetur Reip.causa, vt loco domorum, & prædiorum in numerata pecunia pretium accipiatur. Equidem supersedére huic labori poteras,& multò satius erat hæc omnia prætermittere,quę nihil habent cum Senatus legibus commune: Decreta etiam Concilij Chalcedonensis,quibus eas aduersari probare oportebat,non autem Sophistarum more assumere quod probandum erat.Sed tempus est percurrendi singula capita, quę reprehendere atque damnare constituisti. Principio Senatum in crimen vocas quod lege latâ ab eo cautum fuerit, *Ne personæ Ecclesiasticæ seculares & regulares in bonis Ecclesiasticis à Laicis possessis sub quouis titulo aut colore iure prælationis, seu consolidationis directi cum vtili dominio, aut extinctionis lineæ, aut alia quauis causa bonorum proprietatem sibi vendicare vllo vnquam tempore possint.* Et falsę innixus coniecturę quod Senatus litteræ nihil de hac re meminerint, cecinisti triumphū ante victoriam. Nam quę circunferuntur Senatus nomine litterę, eę sinceię non sunt, & ab ipso conceptæ, sed adulteratæ à malignis, vt aliquam Veneto nomini inuidiam conflarent. Sed fac eas literas, quales à vobis lectę fuerunt, à Senatu scriptas: quid tum inde? Nonne fieri potuit, vt vtraque capita fuerint in vnum collata, propterea quod ad idem argumentum spectarent? scilicet ne priuatorum opes extenuarentur cum maximo detrimento rerum publicarum. Miramur certè & vehementer miramur quę causa fuerit, vt id quod nouissimè Reip. significatum fuit, & de quo non ita multum laborare summi Pontificis Nuncius videbatur, id vrgere potissimum, & primo loco eidem obijcere, tamquam grauissimum crimen, volueritis. Multa hîc dicenda essent, quę consultò omittimus, propterea quod alias copiosissimè explicata sunt, cumque tu nihil hoc loco contra Rempublicam afferas, nihil est etiam quod tibi responderi debeat. Hoc vnum habeto, eiusmodi contractus, quos tu emphytheoticos nominas, re verâ censuales esse, aut locationes perpetuas, in quibus Ecclesię nullum aliud ius est quęsitum quam pensionis annuæ. Si qui vero ab initio fuerunt emphyteotici, hoc vel legitimâ multorum sęculorum pręscriptione tandem desiisse, vel æqua transactione temperatos esse consentientibus iis ipsis quorum intererat.

Accusatur secundo loco quod à Senatu vetitum sit, *Ne quis Ecclesias, Monasteria, Hospitalia, atque alias religiosas domos Venetiis & vbique locorum dominio Veneto subiectorum sine speciali licentia fundet & erigat.* Aggrederis autem Senatum hîc verbis grauissimis. *Quam autem contra ius fasque id præsumpseritis quæ dicturi sumus vos commonebunt.* Arbitrabamur nos aliquid à te inusitatum & nouum accepturos esse, sed profectò, Baroni, quò magis collimare studes, eò magis aberras. Quorsum attinebat Diuorum Ambrosij & Ioannis Chrysostomi exemplis abuti, & tam multa verba præter rem impendere? Agitur-ne hoc tempore de aliquâ Basilicâ tradendâ vel Arrianis, vel aliis hereticis, id quod ne fieret ij sanctissimi Patres pro sua virili nō minus iustè quam fortiter obstiterunt? Agitur-ne de Templis, & aliis locis, quæ iampridem extructa fuerint, & Deo consecrata? minimè profectò. Sed quâ de re tandem agitur? De area, de solo, de situ ipso, antequam fiat vlla extructio, ne fortè locus aliquis eligatur, in quo loca sacra cōstitui nō deceat, aut nō expediat, quâ de re si Principē statuere nihil omnino posse, pro sensu tuo iudicas, quid est causæ cur à nobis iustè dici nō possit nescire te quî à prophanis sacra secernātur? Nequetamē Senatus hoc sibi arrogat quod tu in crimē vocas, vt requiratur in ædificādis Ecclesiis sua dūtaxat auctoritas, præterea neminis: nihil enim inconsultis Episcopis fieri mandauit, sed etiā se consuli, non vt aliquid detrahatur eorū auctoritati, sed vt sciat quid in suę ditionis terminis agatur, & si quid hinc euenire incōmodi

possit adhibita matura consideratione id praecaueatur. Ergo vt caetera omnia; sic etiam haec ipsa, quae attulisti de Carolo & Ludouico sunt extra causam: sed quia id tibi solenne est, nihil admiramur. At quid dicitis, inquies, de lege quam tulit Nicephorus Phocas Constantinopolitanus Imp? Non ne eadem ipsa est quam Senatus edixit? Pudeat autem vos imitatos esse hominem monstruosum, foedum, meritissimisque conuiciis tam Graecorum, quam Latinorum historicorum exagitatũ. Immo verò te pudere aequum est, Baroni, impudentiae ne dicamus, an iniquissimae voluntatis tuae. Nam alterútro peccas, aut etiam vtroque vitio. Tune componere vis cum Senatu Veneto Nicephorum Phocam, qui eò dementiae progressus est, vt in Martyrum coetum & numerum milites qui pugnando ceciderant referẽdos duxerit, & multis impiis decretis, ac sanctionibus editis Christianae religionis cultum velle funditus tollere visus est: Nam facultatibus omnibus iis, quas Ecclesiae possidebant ablatis trãslatisque in alios, cum etiam decretum illud adderetur, ne deinceps aliquid liceret iisdem legare, & ne in posterum vel Templa, vel Xenodochia construerentur, breui futurum erat vt pietas & religio paulatim collapsa tandem rueret in praeceps, atque euerteretur. Haec certè ab ipso Senatu quàm disiunctissima & alienissima sunt, qui religioni tantum defert atque tribuit, quãtum eos decet atque oportet in quibus Christiana pietas potissimum enitet. Nunquam per eundem stetit, quin Templa aedificarentur; cuius rei argumento est frequẽtia maxima, & multitudo sacratũ aedium, quae passim in oppidis terrisque Venetorũ Imperio subiectis, sed praecipuè in hac ipsa vrbe conspiciuntur, non sine eorum qui adueniunt magna admiratione. Quae cùm ita sint, tamen Senatus non prohibet, quin potius libenti animo concessurus est facultatem erigendi Xenodochia, Tẽpla, & quaecunque pia loca; modo sibi constet haec rite, decenterque, & sine Reip. detrimento perfici posse, & accedat praeterea voluntas Antistitis.

Sequuntur illae tot tragoediae, quas excitas in Valentiniani III. lege referenda quàm valde alieno loco, cùm de fabricandis Ecclesiis nihil agat, interseruisti, non alia de causa, quàm vt haberes vnde egregium illud apophthegma citius exprimeres. *Et vos qui ex Aquileiae cineribus orti estis, cauete ne ex eadem causa in cinerem vertamini.* Atqui nihil Baroni est, cur id vereamur: vrbs Veneta in medio marisita est, nihil ab incendio periculi. Vos ipsi videritis ne vestra vrbs in cineres redigatur, cui exitium ab igne impendere Sibylla praedixit, cuius carmina haec sunt

Tunc sane generatio decima post haec apparebit
Hominum, cum terrae concussor, Astrorum conditor
Idolorum amorem franget, populumque concutiet
Romae septicollis: magnae autem diuitiae peribunt
Irrigatae multo igne a flamma Vulcani.

Et alibi.

Veniet tibi aliquando caelitus ô superba Roma
Caelestis plaga, & incuruabis ceruicem prima
Et allideris terrae, & ignis te totam absumet
Inclinatam noue terrae sedibus, & diuitiae peribunt,
Et fundamenta tua vulpes & lupi tenebunt.
Et tunc eris tota deserta penitus ac si nunquam fuisses.

Hęc eadem, vt Hieremiam omittamus superius adductum, in Apocalypsi contineri scimus: vbi de Babylonis excidio sic Angelus prędicat. *Cecidit, cecidit Babylon magna, & facta est habitatio Daemoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis volucris immundae, & odibilis,* & postea. *Ideo in vna die venient plagae eius, mors luctus*

ctus, & fames, & igne comburetur, quia fortis est Deus qui iudicabit illum.

Nunc ad Valentinianum reuertamur, quem causaris hostes iam bello prostratos erexisse, non aliâ de causâ, quàm quòd perscripserit quasdam leges contra Ecclesiastica iura. Certè id in præsentia nobis propositum non est, vt Valentiniani leges commendare, aut comprobare velimus, quàquam ipse in præfatione sua profiteatur se nouum non sancire, sed antiquum ius reuocare, vt Episcopi præter religionem nihil cognoscerent: satis erit paucis ostendere quid, & quantum inter illas, & Veneti Senatus leges intersit. Ille sanxit, ne Episcopus vllius iudicij habe[ret] potestatem, nisi Clerici in ipsum compromitterent, & si alterutra pars dissentiret, publicis legibus ageretur, & iure communi: Venetæ leges Episcopis non modò ex compromisso, sed iure integro permittunt, & relinquunt Clericorum iudicia, cum in rebus ciuilibus, tùm in criminalibus, ijs exceptis, quæ propter grauitatem, & atrocitatem digna sunt quæ præcipuè à Rep. vindicentur. Ille nullum originarium, inquilinũ, collegio alicui obstrictum ad Clericale munus accedere patiebatur, neque monachis, aut monasterijs aggregari: De his omnibus in Venetis legibus ne verbum quidem. Itaque non est cur formidemus, & perhorrescamus ea, quę Valentiniani culpa accidisse commemoras. In quibus tamen alicui videri posset, te Symmachũ imitari voluisse, qui astutè vertebat in rem suam id, quod ex naturæ causis euenire compertum erat: siquidem arrepta occasione ex ingenti penuria, quæ Italiam & præcipuè Romam vrbem afflixerat, innumerosque mortales absumpserat, apud Imperatorem disserebat, eas calamitates non alia de causa contingere, nisi quòd alimenta Vestalibus virginibus adempta essent, & reditus ablati: sic etiam tu ex miserè affecta, & afflicta Rom. Imperij fortuna, quod manifestè inclinare non modò cœperat, sed etiam ruere iam ab eo tempore, quo ab Alarico Roma capta, & direpta fuerat, rebus in dies singulos magis, ac magis in deterius progredientibus, occasione inde sumpta, clades quæ contigerãt non in ipsa tẽpora, & conditionẽ rerum humanarum, quæ sunt fluxę & fragiles, sed in Valentiniani leges & decreta callidè reiecisti, quasi hęc, & non alia multa, quę nota sunt, in causa fuerint, vt Attila, quamuis profligatus esset in Galliâ, rursus tamen belli fortunam tentare constituerit, & Italiam inuadere. Scimus Iosiam Regem Deo carissimum fuisse, de quo insigne illud exstat in diuinâ scripturâ testimonium: *Similis illi non fuit ante eum Rex, qui reuerteretur ad Dominum in omni corde suo, & in tota anima suâ, & in vniuersa virtute sua iuxta omnem legem Moysi: neque post eum surrexit similis illi*: & tamen is, qui aras, & lucos omnes nefandæ religionis euerterat, & falsorum Deorum cultum prorsus aboleuerat, miserè periit in eo calamitosissimo prælio, quod intempestiuè commisit cum Nechaone Ægyptio Rege, qui arma non inferebat ipsi, sed Assyriis. Ex nostris etiam Ludouicus Gallorũ Rex, cuius egregia pietas omniũ vocibus celebratur, Christianæ religionis propagãdæ studio bis aduersâ fortunâ cũ Saracenis congressus fuit: nã primo prælio fusus, fugatúsque est, & insuper captus: altero pestilentiæ vi magnam exercitus partem & vitam amisit. Et vt exemplum aliquod de iis afferamus, quos omnium munificentissimos fuisse constat, non modò in ipsum Romanum Pontificem, sed etiam in vniuersum ordinem Clericorum, Ludouicus ille Pius Caroli magni filius acerba, indignáque tam multa perpessus est ab iis quos genuerat, & Imperio abrogato in custodiam datus. Ac plerumque iis quos Deus acceptissimos habet, & præcipuo quodam beneuolentiæ genere complectitur, res ex voto minimè succedunt, immo aduersa, infestáque videntur omnia, vt ex iis, quę hominibus in hac vita euenire solent, qualiácumque sint, constare nullo modo possit, actio-

nes ipsorum iustæ ne an iniquæ sint, proindéque vtrum vituperatione dignę an commendatione.

Sed hæc ἐν παρόδῳ. Transeamus eo, quò nos vocas, ad aliam legem à Senatu latam. *De non relinquendis Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis bonis immobilibus absque sua licentia.* Dictum est superius à nobis, & Sanctorum patrum autoritate satis comprobatum, priuatis hominibus minimè licuisse domos, & prædia, quæ possidebant ita in Ecclesiam transferre, vt principes iure, quòd haberent in illa, defraudarentur, ex quo etiam sequebatur, eosdem de iis ipsis rebus statuere posse, si publica necessitas exigeret, non quatenus Deo sacrę sunt, sed prout humanæ, & ad naturæ finem accommodatæ: Quanto magis igitur consentaneum est, vt iidem statuere possint de iis rebus, quę adhuc ipsi Deo oblatę non sunt, & in quas nondum Ecclesia iuris aliquid habet? Licuit vobis eiusmodi legem cōdere, quæ nihil ad ęternam beatitudinem consequendam facit, vt bona, quæ ad Ecclesias peruenerint, nunquam alienentur, nisi Pontifice maximo consentiente, idque *in euidentem* (vt dicitis) *Ecclesiæ vtilitatem*, hoc est, cum aliquo fœnore, & Principi non licebit, quod ad conseruandam tuendamque Remp. plurimum spectat, lege lata, curare, ne à se distrahantur ea, quæ non ita multa superi sunt ex immensis erogationibus, & largitionibus, quę vobis sunt factę? Cētuplo vos maiores facultates, & opes, quàm pro numero possidetis, & tamen iis non contenti, quæ adepti estis, pluribus comparandis adhuc inhiatis. Quod si hęc vitium sub ipsa tempora nascentis Ecclesię, cum nondum ea tam copiosa, & locuples esset, à patribus notatum est, & acerbissimâ reprehensione vindicatum, quid eos dicturos fuisse arbitramur his temporibus nostris, quibus fidelium benignitate multò plura collata, & præclarę, insiguésque opes coaceruatę fuerunt? Exstant ante duodecim sęcula hac de re querimonię apud Beatum Seuerum Sulpitium. *Leuitis* (inquit) *in Sacerdotium assumptis nulla portio data, quo libentius seruirent Deo. Equidem hoc exemplum non tacitus præterierim, legendumque ministris Ecclesiarum libenter ingesserim. Etenim præcepti huius non solùm immemores, sed etiam ignari mihi videntur, tanta hoc tempore animos eorum habendi cupido, veluti tabes incessit, inhiant possessionibus, prædia excolunt, auro incubant, emunt, venduntque, quęstui per omnia student. At si qui melioris propositi videntur, neque possidentes, neque negotiantes, quod est multò turpius sedentes munera expectant, atque omne vitæ decus mercede corruptum habent, dum quasi venalem præferunt sanctitatem. Sed longè quàm volui, digressus sum, dum me temporum nostrorum piget tædétque.* Hæc Beatus Sulpitius de temporibus suis, quid autem dicturus esset, si modò viueret? Profectò exclamaret cum Hieremia. *A maiore vsque ad minorem omnes auaritiæ student, & à Propheta vsque ad Sacerdotem cuncti faciunt dolum.* Sed hęc à nobis recitata sunt, non quò vitia, quæ inter clericos vigent, carpere velimus, sed quò legum Venetarum ęquitatem aperiamus. Multas easque admodum graues iacturas Resp. facit, vbi suis possessionibus & bonis in Ecclesiam translatis, priuatur obsequiis, & muneribus omnibus quę à priuatis personis ei pręstari debent, & Principes ipsi, qui ex proscriptionibus, venditionibúsque, & legationibus ad extraneos multa commoda, emolumentáque percipere solent, iis omnibus vt perpetuò careant, necesse est: Quò fit, vt in multis locis, & pręsertim in Regno Gallię, more atque legibus iampridem receptum sit, vt ęstimatis iis omnibus, quę Ecclesię donantur, tertia pars fisco Regio cedat *iure morticiný*, vt vocant: Quod igitur summi Principes plerique faciunt, & iure faciunt, vt minimè gratuitam esse velint acquirendi fundos Ecclesiis potestatem factam, id etiam à Veneta Repub. optimo iure potuisse fieri quis neget? non tamen facit, & gratis, vbi opus fuerit, parata est eiusmodi faculta-

tem.

tem, licentiámque concedere, & tu iniquitatis illam arguis, atque leges suas? At Nicephorus Phocas huiusmodi legem tulit, quis huius hoc ait? Baronius. Vnde-nam? ex suo sensu. Itáne verò? Planissimum est, & ex iis, quę superius dicta sunt euidentissimè constat cùm ageretur de lege trium Augustorum, quę fuit abrogata. Sed faciamus Nicephorum sanxisse huiusmodi legem, qualem Resp. sanxit, quid postea? num pendet à legislatore legis iniquitas, aut ęquitas? Quàm multæ leges profectæ sunt ab improbis, immò sceleratis viris, quę bono publico expediunt & quàm ęquissimæ sunt? Si tibi Nicephorus Phocas autor non placet, alij permulti sunt, & sanctitate, & prudentiâ celeberrimi principes, quibus autoribus hæc à Rep. decreta sunt. Sanctus Ludouicus Rex id in Gallia statuit, Carolus magnus in Saxonia, Eduardus tertius in Anglia, & Catholici Reges in Lusitaniâ. Viget eadem lex in Aragonia, cęteráque Hispaniâ, viget in Germania, & in multis Italiæ vrbibus, & oppidis: quin etiam à summis Pontificibus non semel promulgata est: quid quod etiam in hoc ipso genere legem illam de viduis, Clericis omnibus probrosam, & perniciosam, tu vis à tribus Imperatoribus Valentiniano, Valente & Gratiano, non nisi conniuente Damaso Pontifice, constitutam fuisse? velles dicere poteras, obsequente. Sed esto, conniuerit, immò, quod in Annalibus probare contendis, autor ipse fuerit præcipuus, quod tamen non constat, sed illud tantummodo, Imperatores ad ipsum Damasum exemplum legis misisse, & eorum iussu in Ecclesiis promulgatam esse, sed esto iterum, autor fuerit, & quidem pręcipuus, nunquid Pontifex ipse edixit, & pro imperio iussit? Non audebis hoc dicere. At eam Martianus Imp. amplissimè reuocauit. Miramur, cur non dixeris, Pontificem potestate suâ irritam fecisse, aut Imp. Martianū coegisse, vt id faceret. Ista quidē inter se duo vehementer pugnant, Damasum huius legis, quam etiam D. Hieronymus bonum cauterium appellauit, condendę primum autorem fuisse, & propter eiusdem legis iniquitatem tantam cladem ab irato numine illatam esse, vt vrbs à Vandalis capta fuerit. Ais, nullam hactenus promulgatam fuisse legem, quę contra iura Ecclesię esset, quin fuerit contrariis legibus abrogata. Ecquis abrogauit? non alius certe quàm qui iussit. Quanam autem de causâ? Audiamus Martianum Imp. superius à te laudatum, qui sic præfatur. *Sæpe materiam scribendis, ferendisque legibus negotia inopinatò exorta suppeditant, & aut nouas constitui sanctiones, aut durius, & asperius latas faciunt abrogare. Æqualis enim in vtroque æquitas est, vel promulgare quæ iusta sunt, vel antiquare quæ grauia sunt.* Eadem ferè dixerat in pręcedenti constitutione cum Valentiniano. *Multa in faciendis legibus non solùm sibi vēdicat, verùm etiam temporis ratio persuadet: non quod præceptorum diuersitas placeat, sed quod euentuum qualitas pensiue facit esse iudicium, & firmius constituto robur est, quotiens priori sententiæ magis, magisque probata succedit.* Cur igitur nos ita percontaris stomachabundè, *stabunt ne leges vestrę?* stabunt sanè, Deo propitio, ac iuuante, stabunt quandiu Reip. conducere visum fuerit, & quandiu temporis ratio, & rerum euentus varij iis, qui Reip. prefecti sunt, persuaserint ipsas nonnihil immutandas, aut etiam antiquandas esse. Cęterùm maledictis illis, quę de more iacis, minimè respondendum arbitramur, propterea quòd contra iura Ecclesię nihil est actum, vt ipse calumniaris.

Sed ad eas literas veniamus, quas ad Patriarchas, cęterósque pręsules Ecclesiasticos qui Venetę ditionis essent, Senatus dedit, & ostendamus, quanta eum iniuria reprehendetis, atque exagitaris. Illā quidem conciliandæ beneuolentię est egregia ratio, qua tibi viam probè munis, exprobratio beneficiorum, & eorum pręcipuè quę recens à sede Apostolica in Remp. profecta dicis. Quid quod etiam

audes dicere, ad animarum salutem decretum excommunicationis à vobis promulgatum esse? si de animarum salute solliciti essetis, temere non coniiceretis illas in tam apertum discrimen, & caueretis illud, quod D. Augustinus imprimis cauendum præcipit. *Ne dum consulere alijs videri vultis, vestrum emolumentum ibi potius quam illorum vtilitatē attendatis.* Equidē nihil hoc tēpore agitur de iis, quæ spectant ad æternā salutē, sed tantū de quibusdā emolumētis, & cōmodis vestris, quæ nescimus, quo spiritu, & quo zelo ducti, nō modò publicis omnium commodis ducitis anteponenda, sed etiā, quod lachrimis dignū est, ipsi æternę saluti; & dūmodo id, quod intēditis, obtineatis, tot animarū millia in perniciē trahere minimè veremini. Vtinā cogitatio hæc hæreret in mentibus vestris, profectò tā faciles non essetis ad excommunicationis, aut interdicti sententiam proferendam. Quod autem præcipuis contumelijs exagitas Ducem nostrum summâ integritate, atque innocentia singulari prędítum, cuius eximia virtus, & pietas erga Deum & patriam multis clarissimis documentis spectatissima est, quem Deus hoc tempore ad Gubernacula Reip. destinauit, vt esset, qui pro tuenda eius dignitate, & salute iugiter excubaret, & qui omnes motus, conatúsque aduersariorum acerrimè prohiberet, more tuo id facis, qui maledicere potiùs, quam benedicere assueueris. Contumax minimè est, qui se, suáque defendit, sed superbus & iniurius est, qui iura alterius inuadit, cui concedere, ignauiæ, resistere autem, constantiæ, & fortitudinis est. Quare illud ex diuinis oraculis, quod cōtra Ducem ipsum attulisti, *sedes Ducum superborum destruxit Deus*, vide, ne contra vos ipsos potius sit. Nam vbinam sedes Ducum superborum, nisi in ea Vrbe, quam Sibylla in suis carminibus ὑψαύχενον appellauit; & de qua in Esaia scriptum est. *Et terram Gigantum detrahes in ruinam.* Et etiam in sacra Apocalypsi. *Quantùm glorificauit se, & in delitijs fuit, tantùm date illi tormentum, & luctum, quia in corde suo dicit: sedeo regina, & vidua non sum, & luctum non videbo*, quē locum ita explicauit Abbas Ioachimus. *Sedet vtique Regina per Imperij gloriam, & vidua non est per Pontificis gratiam, & luctum non videt per vtriusque protectionis instantiam:* Idem quoque recenset causas diuini iudicij his verbis. *Non ambigo, quin sit futurum, quod ira Dei veniat super Ecclesiarum Rectores & Præsides pro eo, quod Dei seruitium non solùm impediunt, sed etiam adulterant verbum Dei.* Sed his omissis, exempla ponderanda sunt, ad quæ nos prouocare instituisti. Primum est illud Bonifacij Comitis, qui à D. Augustino petitus est anathemate, propterea quòd hominem confugientem ad Ecclesiam è liminibus raptum detruserat in carcerem. Eiusmodi ne criminis à te Dux, atque Senatus arguitur? Non certè, inquies. Cur ergò rem vsurpasti à nostra causa alienissimam? vt ostendam (inquis) *quantopere minorum quoque Episcoporum sint reueriti summi Duces vtcumque latas excommunicationis sententias.* Si hæc ita gesta sunt, prout narrantur, expedita est responsio, Bonifacium Comitem pendere omninò solitum à nutu D. Augustini, cui non modò deuinctus erat quam familiarissimo obsequio, sed etiam eius monitis, ac præceptis informandum ita se tradiderat, vt nefas existimaret, quicquid imperatum esset, ab eiusdem autoritate, consilióque discedere: quod cum D. Augustinus non ignoraret, vt viri pietatem, & tolerantiam magis exerceret, iure imperij, quod habēbat in ipsum, vti liberè voluit. Quanquam huius historiæ fides nutat aliquatenùs. Nam illa Epistola quæ adscribitur D. Augustino, vna ex illis est, quæ non satis liquent, an à D. Augustino fuerint conscriptæ: id quòd etiam ipse testaris. Et profectò ad id persuadendum suppetit coniectura sane quam efficax. Nam cum Theodosius vnà cum filiis, Arcadio, & Honorio Augustis sanxisset, vt debitores, qui ad Ecclesias confugerant, illicò à latebris extraherentur; aut si quem Clerici defendendū

susciperent, debitum pro eo soluerent, manifestum est id, quod etiam tu refers, D. Augustinum vigore huius constitutionis compulsum fuisse dependere id, quod debebat quidam Fastius, propterea quod ipsum confugientē ad Ecclesiam texerat. Quod si debitores ab Ecclesiis abstrahere fas erat, quantò magis homines sceleratos, & morte dignissimos, cuiusmodi erat ille, quem Bonifacius abstraxerat? Hic obiicies: sat scimus exemplum D. Ambrosij secundo loco à te propositum, qui vltionem impetrauit à Deo contra milites illos, qui Cresconium vi raptum ab altari diuulserant. At enim id facinus perpetratum constat in contumeliam, & contemptum Catholicæ religionis: Nam duces militum Arriana perfidia erant imbuti, ideóque Ecclesiam Catholicam contaminare, & violare aggressi, D. Ambrosium & omnes clericos, qui obiectis corporibus supplicem tegebant, insolentius habuerant. Tertium exemplum de Andronico Præside Pentapolis in Aegypto ni fallimur quonam consilio à te fuerit prolatum. Ille non modò sontes, sed innocentes etiam exquisitissimis torquebat suppliciis, & inusitato quodam tormentorum genere vtebatur, vt doloris sensum multo acerbiorem faceret, & quod nefandissimum est, cùm re ipsa, tùm verbis in Christum conuicia iactauerat. Horum criminum compertus merito à collecta Synodo damnatus est & anathemate percussus. Prætermittere igitur poteras huiusmodi exemplum, sicut etiam illa Imperatorum Philippi, Theodosij, & Friderici, quæ toto, quod aiunt, cœlo à re proposita distant. Et quoniam Dux ipse in suis litteris conquestus est, & quidem optimo iure de austeritate Pontificis, quòd legatum Reip. à se non auditum dimiserit, plus inquis, illi tributum, quàm oportuisset: nam etiam in conspectum suum non admittere legatum potuisse Pontificem, exemplo Nicolai, qui prohibuit Lotharium Regem, ne Romam veniret: & Alexandri III. qui repulit legatos Regis Angliæ missos ad excusandum Regem de nece illata sancto Thomæ Cantuariensi Archiepiscopo. Nolumus in præsentia disquirere, num Pontifices hi, quos commemoras bene, an malè se gesserint. Fortè atrocitas criminum, quorum hi Reges arguebantur, eiusmodi seueritatem exigebat propter aliorum exemplum, & etiā Nicolao Pontifici iusta metus causa, Alexandro vero suspicio fraudis non deerat. Quomodocumque res se habuerit, hæc insuper tibi dicta sunto. Primum, cum de iis, quę spectant ad summum finem Regiæ potestatis, quod est bonum publicum, leges à Senatu sancitę, & editæ fuerint, eas non eguisse Pontificis maximi autoritate, qua comprobarentur, nec aliud opus fuisse, nisi vt de earumdem æquitate ipse doceretur, id quod orator Reip. facturus aduenerat. Deinde etiamsi de his rebus Pontifex aliquid cognoscere, vt iudex, debuisset, illud conuenire inter omnes, iudices illos minimè laudandos esse, quinimmò reprehendendos, qui re non satis perspecta sententiam ferunt: celebrisque est vox illa. *Qui aliquid statuit inaudita altera parte, licet æquum statuat, haud æquus est.* Constituerunt id Ethnici à natura tantùm informati, & nos, qui Christianę religionis præceptis instituti sumus, & aspiramus ad ea, quæ naturam multùm excedunt, deteriores illis apparere volumus; & magis cùm à prudentiā, tum à iustitia remoti? Maximus autem Pontifex, si quis alius, facilem cunctis aditum, atque aures præbere debet. Primò quia Christi Domini patientiam, & benignitatem quam maximè refert: Deinde quia supremum iudicem agitmam si minores iudices per imprudentiam, aut inconsiderantiam aliquid egerint, potest id facile per maiores corrigi, & emendari: At sanari vix potest si quid perperam statuat is penès quem summa est autoritas iudicandi. Quapropter non minùs verè, quàm grauiter à Leone magno Pontifice dictū est. *Nos qui Sacerdotiū Domini matura volumus esse iudicia, nihil possumus, incognitis rebus, in vsque partium præiudicium definire, quæ gesta sunt veraciter audiamus.* At inquis, *Legatus*

vester à Pontifice auditus fuit. Quonam modo auditus? Vt iustis rationibus, quibus ita decretum fuerat, diligẽter expensis, atque examinatis, prout res exigebat, ab incepto desisteret? Atqui Pōtifex ipse apud se rem iam dudum constitutam, & deliberatã habebat, idque palam prædicare, & denuntiare veritus non fuerat antequã audiret, neque vero audire sustinuit prẹter oppidò pauca, potiora neglexit. Quis hæc æquo animo ferat, aut non vehemẽter expostulet? Liberis hominibus id cõcedi solet, vt si minus cætera, vox saltẽ libera sit, qua possint animi sui sensum declarare: Vnus est Baronius, qui ne hiscere quidẽ iubet: sed tacere quæ vera sũt nec possumus, nec debemus. Pōtificiæ amplitudini tantùm deferimus, quantũ à Christianis hominibus deferri debet: sed agitur honor, dignitas, & existimatio Reip. quę si priuatus quispiam negligere citra culpam non potest, quantò minus ij, qui publicã personã gerunt, & in quos omnes oculos, atque ora conuertunt? Agitur etiam salus cunctorum ciuium, quorum cõmodis inseruire, & inuigilare Principis munus est, quod recusare non licet. Dux igitur iniuriosus non est in Pōtificem, si prẹiudicia, quibus grauiter lęsus fuit, ab ipso facta de Rep. modestè cõqueritur, & si nimia celeritate dixit eum præcipitasse sententia: vidẽdum est idne verè dixerit, an falsò, non illico reprehendendum, eâ tantùm de causâ, quod dixit. Sunt hęc leuissima prę iis, quę D. Cyprianus in Stephanũ Pontificẽ nõ modo dixit, sed gessit, & tamen D Augustinus prædicat non ideò à charitate excidisse, tametsi agebatur eo tempore de rebus iis, in quas Pontifex ipse habet præcipuum ius, & autoritatẽ, nempe de sacramento Baptismi. Porrò licere vis, idque probare contendis, nullo planè seruato iuris ordine Pontifici summo quamlibet sententiã ferre, idque definis Nicolai Pōtificis autoritate, in compertis fortasse criminibus: at in iis, quæ dubitationem non obscuram habent, & ambigua sunt id minimè licet: multò minùs in ijs, quæ iustæ reprehensioni minimè obnoxia patent cuilibet, & ad sensum exposita sunt, cuiusmodi sunt ea de quibus Dux, & Senatus reprehenditur. Nicolaus sanè Pontifex, quo tu authore vsus es, cum D Gregorij sententiam quandam recitasset, hęc eidem subiicit. *Sed quid hoc exemplo, nisi nos admonemur, ne ad proferendam sententiam vnquã præcipites esse debeamus, ne temerè iudicio suo quemquam induamus, ne qualibet malè audita nos moueãt, nec passim dicta sine probatione credamus?* & cætera quę late ibidẽ, atque alibi prosequitur, ex quibus concludere est, non semper summo Pōtifici licere (id quod tu vis) si quomodocũque rem perspectã habuerit, nullo seruato ordine iudiciario ad excõmunicationis sententiã procedere. Quod si omnia Pontifici licent sine vllo discrimine, quidni etiam liceat naturæ iura peruertere & quod iniquũ est, id quam ęquissimum reddere? Sanctus ille Iob caput suum deuouebat his verbis. *Si contempsi subire iudicium cum seruo meo, & ancilla mea, cum disceptarent aduersum me.* Baronius autem Pontifici autor esse voluit, vt nę manciporum quidẽ loco Ducẽ & Senatum haberet. Sed iam ad eum locũ venimus, in quo tu malos Tragœdos imitatus, vt est apud Horatium, *Proiicis ampullas, & sesquipedalia verba.* Nimirũ *ab exordio nascentis Ecclesiæ, ab iis, qui se Catholicos profitentur, contumaciores litteras editas non fuisse.* Probare intendis non licuisse Duci iudicare summũ Pontificẽ, sed eò non peruenis, nisi lõgissimo verborũ circuitu & anfractu: ideóque exaggerationẽ satis amplã instituis, atq; ità gradatim pergis. Nõ licet tibi iudicare Clericulũ, quomodo Diaconũ, vel Sacerdotẽ? quomodo Episcopũ? quomodo verò Archiẽpiscopũ, & Patriarchas? Hãc verò exaggerationẽ tã belle factã vtrinque munis, & à fronte, & à tergo autoritatib' diuinæ scripturæ, & SS. Patrũ, quæ contẽptores acerbè dãnãt, & execrãtur: contẽpsisse autẽ Ducẽ minimẽ demonstras, nẽque vnquã demõstrare poteris quicquid moliaris. Nã si quicũque nõ parẹt, etiã cõtẽnit, nulla erit tã illicita perversa, & iniqua, cui nõ sit obsequẽdũ. Sed in eodẽ luto tu sẽper hęsitas, & de more id quod esset probandũ quasi certum assumis. Hoc igitur tanquã vallo sublato,

quod circumduxisti,exaggeratio tua quam facillimè corruet. Quid ais, non posse à summis Reip. Magistratibus iudicari vel minimum Clericulum? satis multa superius dicta sunt à nobis in hanc sententiam, & firmissimis argumentis comprobatum non ad alios, quàm ad eos ipsos pertinere vniuersa iudicia, quamuis grauissima crimina tantum sibi reseruauerint, cætera verò Episcoporum iudicio permiserint, idque nulla necessitate, sed pietate adducti, vt Ecclesiasticas personas magis honestarent: neque verò Principes ouium numero tantùm sunt habendi; Sunt etiam ipsi Pastores. Quid enim tam frequens occurrit in carminibus omnium Poetarum, quàm illud ποιμένα λαῶν. Et hi quidem vos omnes tam multis sæculorum ætatibus præcesserunt, quot ab orbe condito numerantur vsque ad Christum natum, cuius consilij non fuit rectè constituta euertere, & detrahere Principibus aliquid ex eo, quod haberent. Quapropter manet adhuc illis suum ius planè integrum, neque pastores esse desinunt ex eo, quod facti sunt oues, quemadmodum & vos, quod pastores creati estis, non ex eo simul oues esse desijstis Nã potestates discretæ sunt. & aliud est vestrum forum, aliud verò Principum, vt superius ostendimus: mirum autem est, tàm latum discrimen à vobis non videri, qui polletis alioqui tantã ingenij acie, vt nonnunquam secernatis ea, quæ distingui vix possunt. Possumus verè nunc exclamare ô Tempora ò mores? D. Gregorius Imperatores Dominos suos appellabat, eisdẽque omnia tributa fuisse affirmabat, & concessum à Deo, vt non solum militibus, sed etiam Sacerdotibus dominarentur: immò Christum quoque ipsum ita cum Imperatore loquentem inducit. *Sacerdotes meos tuæ manui commisi.* Vos autem, Christi autoritate posthabita, animis supra quàm dici potest elati & inflati recusatis omnino, & abiicitis Principum Imperia, neque sustinere vultis, vt aliqua vobis ratione præsint, quasi turpe, atque omnino indecorum sit, iis debita obsequia præstare quibus diuino iussu præstanda sunt, & Sacerdotes Christus voluerit instituere non ad specimen, & documentum humilitatis, sed contumaciæ, & superbiæ. Ceterum iam peruenimus ad summum exaggerationis fastigium. *Audet-ne*, inquis, *Dux vester Christi Vicarium iudicare?* Antequam aliquid respondeamus, quærimus à te, an Apostolorum Principem Paulus iudicarit, quando non modo ipsum commonefecit, sed etiam eidem in faciem obstitit? Iudicauitne Ioannem Pontificem sanctus Ignatius Constantinopolitanus Antistes, propterea quòd ei non paruit, & à suscepta prouincia non destitit, licet anathemate intento ab ipso Pontifice, cuius hæc sunt verba. *Porro si intra triginta interualla dierum omnes, quos vel tu, vel Episcopi tui consecrasse in aliquo gradu putantur Ecclesiæ, à totius Regionis Bulgariæ terminis non eduxeris, & temet-ipsum ab omni Ecclesiæ illius iure diæceseos non subduxeris: tamdiu sancto corpore & pretioso sanguine Domini nostri Iesu Christi post duos menses à die numerandos, quo huius Epistolæ tenorem acceperis, esto priuatus, quandiu his obstinatus decretis nostris minimè obedientiæ colla submiseris. Iam verò si pertinaciter &c.* Tu quidem fateris D Ignatium non peccasse, quamuis Pontifici non obtemperauerit: & causam affers quòd iura suæ Ecclesiæ conseruare omnino debuerat, & pollicitatione solemni obstrictus & iureiurando: neque verò id prætermittere poterat, nisi æternæ vitæ dispẽdio. Hæc eadem Dux in præsentia dicit, atque palam fatetur, commoda, existimationem, & salutem suorum ciuium, quæ suæ prouidentiæ à Deo commendata sunt, à se non potuisse absque notã negligi, quæ præclara conscientia sustentatur, neque horret execrationes sibi iniquissimè impositas. Quid ais eum velle iudicare summum Pontificem? Aliud est, aliquid agere pro tribunali tanquàm cognitor, & Iudex, aliud, si quid minùs rectè ab aliquo constitutum est, id conqueri, & enunciare. Nunquid summus

mus Pōtifex errare, & labi non poteſt in ferenda ſententiâ? Id verò omnes Theologi pro certo affirmant, & res ipſa loquitur: refertiſſimæ ſunt enim hiſtoriæ eiuſmodi exemplis. Hæc omnia ſi iudicia ſunt, vt tibi videntur, negari non poteſt, quin etiam Duci licuerit ita iudicare Pōtificem, idque eò magis, quò maiora ſunt incommoda, & detrimenta quibus affecta eſt Reſp. ex eo quod præcipitanter egit. Hactenus dictum eſt in genere de literis Reip. quas tu *contumaciæ plenas, & contemptu refertas* impudenter vocaſti. Supereſt, vt ſingula capita examinentur, quæ à te ſunt reprehenſa, non enim omnia recenſes, ſed data opera prætermittis ea, quæ maximè faciunt ad rem noſtram, illa verò commemoras, quæ à cæteris diuulſa offendere pias aures aliquatenus videri poſſint. Sed Cytharœdorum more, antequam canere incipias, ad aures præparandas præcentionem adhibes: At non ſcitè, nec apertè: nam *eadem chorda ſemper oberras*: vt ille apud Horatium. Ais *per Ducem atque miniſtros Reipub. perperam multa perpetrata eſſe quæ diu, multúmque diſsimulata fuerunt ab Apoſtolica ſede*. Nullum certum crimen profers, perſonis, locis, atque temporibus diſtinctum, ſed ſumma quędam attingis. *Perlatas fuiſſe Romam ingenter querelas de dira perſecutione Epiſcoporum, de foro Eccleſiaſtico intercepto, de expilatioribus Eccleſiarum, de inuaſis Eccleſiis, & violato ſacro Aſylo, de contemptu literarum Apoſtolicarum, præcipuè autem bullæ in cœna Domini promulgari ſolitæ, de verbis contumelioſis, & ſcommatibus iactis in ſanctæ R. E. clerum, immò in ipſum ſummum Pontificem.* Adeó que hanc hyperbolem auges, vt dicas, *ſi ex ſacrorum præſcripto Canonum res agendæ fuiſſent, guttas numero ſuperaturas fuiſſe fulmina anathematis.* Quid poteſt vel acerbiùs, vel atrocius dici? Declamare videris in Neronem aliquem, aut Iulianum Apoſtatam non Parænesin ſcribere ad aliquam Chriſtianam Remp. Vt congeras licentius maledicta, comminiſceris ipſa crimina. neque verò te pudet, id ętatis & dignitatis hominem tam apertè mentiri. Argumenta verò non longè petenda ſunt coarguendis tuo ipſius teſtimonio. Meminiſti-ne quod initio tuæ adhortationis dixiſti dum Senatum compellares his ipſis Apoſtoli verbis. *Currebatis bene, quis vos impediuit veritati non obedire?* Si antequam hęc controuerſia incideret, ij, qui Rēp. adminiſtrant, currebant bene, idque tuo iudicio, quomodo rei tot tantorumque criminum eſſe poterant? Falſa igitur ea ſunt, & pleráque à te conficta. Nam ſi quis eſt à Rep. vel exilio, vel aliâ pœna multatus ex ordine Eccleſiaſtico, id non religionis odio factum, aut aliquo contemptu, ſed quod res ita exigeret ex pręſcripto iuſtitiæ, quam exercere in quoſcumque homines facinoroſos, pręcipuè in factioſos, & ſeditionum auctores ad ipſam Remp. pertinet. Cætera verò, quæ longa ſerie numerando percenſes, ſunt commenta, & mendacia, non enim Reſp. Eccleſias compilauit, & contaminauit: ſi quid compertum habebas, edere te oportuerat, nō calumniari. De contemptu litterarum Apoſtolicarum, & bullę in cœna Domini promulgari ſolitæ, iure nihil poteſt obiici, vel reprehendi: neque enim à Senatu Veneto quicquam fieri ſolet, quod à cęteris Chriſtianis Catholicíſque Principibus effici non ſoleat: hos autem nihil agere pro certo habendum eſt, quod æquitati non congruat, & rationi non ſit conſentaneum. De ſcommatibus, & dicteriis, vnde tibi conſtat? ex rumoribus vulgi? At his adhibere fidem leuiſſimæ mentis eſt. Ad nos etiam multa perlata ſunt, quæ iſtic in nos iactari ſolent, & tamen his non mouemur, quia deſpicienda, & pro nihilo putanda ſunt, vt lex prudentiæ nos docet. Verum hîc prætereunda non eſt ſingularis inconſtantia tua. Paulò ante dixeras, & ſubinde vſque ad nauſeam repetis, & inculcas, non licere alicui de ſummo Pontifice ſententiam ferre, & tamen pro ſumma tua grauitate, atque ſapientia audes improbare, & damnare actiones non vnius, ſed multorum ſanctę me-

moriæ Pontificum, quos non obſcurè torporis inſimulas, atque negligentiæ, nõ minus in Pontifices iniquus,& iniurioſus,quàm in Remp. fuiſti. Libet igitur verba,quæ aduerſus eam protuliſti in te ipſum conuertere. *Vndè tanta tibi autoritas,* vt iudices non modò vnum iudicem vniuerſorum,ſed multos pariter iudices? Hoc verò teſtimonium pręclarum eſt innocentię ſuæ, neque enim paſſi fuiſſent ſanctiſſimi viri, quales non modò nomine, ſed re quoque ipſa fuiſſe multos nouimus ex iis, qui pręceſſerunt, vt impunita, atque inulta eſſent tot tantáque crimina,ſi quidem iis Reſp. obnoxia fuiſſet. Verumtamen his maledictis non contentus,quæ in eam effudiſti, pergis adhuc inſectari Principem noſtrum, quem non ſatis habuiſti ſuperbiæ contumacięque accuſare, ſed etiam quod omnes pię aures plurimum horrent,blaſphemiæ,atque impietatis nomine condemnas. Sic autem id colligis. *Dux ait, Sententiam excommunicationis à ſummo Pontifice latam eſſe contra omnem rationis formam,diuinámque ſcripturam,ac doctrinam Patrum, & ſanctos canones, inſuper eſſe iniuſtam,indebitam,nulliúſque momenti. ergo blaſphemus & impius eſt.* Vt eiuſmodi conſecutio fidem mereretur, neceſſe erat alterutrum comprobare, aut in genere nihil tale vnquam à ſummo Pontifice proficiſci poſſe, aut ſpeciatim hãc ſententiam Pontificis talem non eſſe,qualem Dux ipſe prędicat. Neutrum tamen facis,ſed pręter inanem verborum ſtrepitum nihil affers,niſi forte Rabſacis litterę aliquid efficiunt,quas ille in hanc ſententiam ſcripſit ad Ezechiam. *Non te ſeducat Deus tuus,in quo habes fiduciam,neque dicas, non tradetur Hieruſalem in manus Regis Aſſyriorum.* Ita vt hoc modo texenda ſit ratiocinatio. Rabſaces ſcripſit,Ezechiã non euaſurum manus Regis Aſſyriorum, etiam ſi Deus ipſe vellet,& conaretur ipſum liberare: Ergo dux Venetorum eſt impius & blaſphemus,vel, ergo Pontifex non tulit indebitam & iniuſtam ſententiam. O egregiam Dialecticam! non diſſimilis eſt quæ huic proximè ſuccedit ratiocinatio. Excommunicationis ſententia non caruit autoritate pronunciantis,nec alia neceſſaria ei defuerunt ad actum legitimum conducentia. Ergo dici nõ poteſt nulla,vel iniuſta. Singulę partes & cõditiones erant euoluendę,explicandæ,illuſtrandæ, tu tamen omnes inuoluis. obſcuras,& compingis in illud. *Et alia ſiue & cætera,* more Tabellionum, atque in eâ re,quæ caput controuerſiæ continet planè mutus es,in eâ verboſiſſimus quæ cõprobatione non eget. Inutilem ſumis laborem,vt oſtendas autoritatem quam habent Romani Pontifices à Chriſto Domino fuiſſe collatam, innumera teſtimonia ſanctorum Patrum, quibus nos perſuadeas, in medium affers,quaſi verò id à nobis in dubium reuocetur,& vltro Dux,& Senatus ipſe non profiteatur, *Velle ſe in ſancta fide Catholica,& Apoſtolica,atque in obſeruantia erga ſanctam R. E. perſiſtere,& perſeuerare quam ſui maiores à prima eius ciuitatis origine huiuſque diuina comitante gratia,& ſine vlla intermiſſione coluerunt.* Hęc ſi à te non fuerunt animaduerſa, inconſiderantię,ſi non intellecta,ignorantiæ,ſi non expẽſa,vt par erat,imprudẽtię,ſi verò de induſtria prætermiſſa ſunt,improbitatis,& malitię cuiuſdã fuit. Nihil eſt in litteris,quod vt tu calumniaris,impietatem & contemptum oleat,ſed vniuerſa quę inibi ſcripta ſunt, ergà ſanctam Apoſtolicam ſedem teſtantur obſeruantiã ſummam,atque reuerentiam, præcipuéque erga ſanctiſſimum, qui in illa ſedet hoc tempore,Paulum V. quem debita veneratione proſecuta eſt Veneta Reſp. & plurimi ſemper fecit ob eximias & egregias animi virtutes,vndè etiam apud Barbaras & remotiſſimas gentes, nedum apud Chriſtianos exſpectationem initio ſui Pontificatus ſummam excitauit. Vtinam verò tam facilem ſe non prębuiſſet ad fidem adhibendam inuidis, atque obtrectatoribus,qui nihil aliud ſtudent, quàm diſcordias ſerere,atque huic peruerſę cupiditati religionem obtendunt. Sed certè

pera-

ſperamus, atque confidimus aliquando fore, vt mentem, atque ſenſum horum hominum, quiſnam ſit, intelligat, & quò ſpectent eorũ ſtudia, atque omnes conatus, & reipſa comperiat, optimos, ſanctiſſimoſque Pontifices, quotquot ante ſe fuerũt, non torporis, atque negligentiæ, vt eos inſimulas, accuſandos eſſe, quinimmo prudentiæ, & æquitatis laude mirificè commendandos. Vidimus hactenus tuum acumen in dialecticis, nunc quantùm rei grammaticæ ſis peritus cognoſci poterit. Vt oſtenderes, quanti ſit criminis deſpicere ſententiam excommunicationis quamuis ea res nihil Ducem & Senatum attingat, qui non deſpiciunt) ex epiſtolis D. Gregorij decerpſiſti quoddam teſtimonium, ſed eius mentem, atque ſententiam non es aſſecutus, deceptus homonymia vocũ, *Anathema, & anathematizare*, quæ minimè eo loco ſonant id, quod vulgò ſolent, nimirùm communione fidelium interdicere, ſed aliquid tanquam falſum deteſtari, & abominari, idque nõnunquam etiam iureiurando interpoſito: nam alia certe apud D. Gregorium illorum verborum eſt vis, atque notio. Comprobatur id manifeſtiſſimè ex his, quę ſcripſit ibidem paulò ſuperius. *Veſtra* (inquir) *excellentia poteſt protegente Domino prauorum hominum ſcandala cum magna tranquillitate declinare: Priores enim eorum vobis ſecreto vocandi ſunt, atque ipſis ratio reddenda, & peruerſa quadam capitula, quæ teneri exiſtimant, coram ipſis ſunt anathematizanda, quod ſi etiam, ſicut dicitur, dari à vobis anathema ſictè aſpicantur, etiam iureiurando firmandũ eſt, vos nunquã eadẽ capitula tenere, nunquã tenuiſſe.* Sed libet hanc ipſam rem aliquantulum enucleare, vt manifeſtior fiat. De Theotiſta quidam falſi rumores diſſeminati fuerant, quaſi non bene de fide catholica ſentiret, qua ex re multi fideles offenſionem non modicam contrahebãt: Angebatur Theotiſta vehementer, & excruciabatur: D. Gregorius illi autor eſt, vt ad ſcandalum euitandum acceſſat pręcipuos ex eis, qui fuerant offenſi, & coram ipſis anathematizet, hoc eſt, deteſtetur ea, quæ ſibi imponebantur. Erant autem capita quattuor, quæ his ipſis verbis à D. Gregorio commemorantur. *Dicebatur* (inquit) *contra eos, quia ſub obtentu religionis coniugia ſoluerent, & quia dicerent, quod Baptiſma peccata penitus non auferret, & ſi de iniquitatibus ſuis quis in triennium pœnitentiam ageret, poſtmodum ei peruerſe viuere liceret: & quia ſi compulſi, aliquid, de quibus reprehendebantur, anathematizare ſe dicerent: anathematis vinculo nullo modo teneri.* Quis hic non videt, *anathematizare*, nihil aliud ſignificare, quam auerſari, vel palàm deteſtari, & *anathematis vinculum*, nihil aliud eſſe, quã obligationis vinculum, quo ſe quis obſtrinxerat, *anathematizando* hoc eſt palã deteſtando? Immoratur paulisper D. Gregorius in ſingulis his capitibus explicandis, atque refellendis, ita præfatus. *Et ſi ſunt, qui certiſſimè talia ſentiunt, vel tenent, quia Chriſtiani non ſunt, dubium non eſt, eoſque, & ego, & omnes Catholici Epiſcopi, atque vniuerſa Eccleſia anathematizamus*: Tribus igitur primis explicatis, & confutatis, ita quartũ aggreditur. *Si verò ſunt, qui dicunt, quia compulſus quiſpiam neceſſitate, ſi anathematizatus fuerit, anathematis vinculo non tenetur, ipſi ſibi teſtes ſunt, quia Chriſtiani non ſunt*, & alia, quæ tu deinceps proſecutus es. Confer, Baroni, hęc ipſa verba cum ſuperioribus, & videbis de iiſdem planè rebus accipienda eſſe, hoc eſt de deteſtatione aperta, & execratione, quæ res poſtremo capite continebantur. Quomodo igitur hæc de Cenſura excommunicationis interpretatus es, & expreſſiſti ſententiam à D. Gregorio prorſus alienã? *Obtentum neceſſitatis nõ ſuffitere, vt quis inualidam, vel nullam fuiſſe excommunicationẽ dicere poſſit, quo eam contemnat.* Sed errorẽ errore cumulas; In [illegible] libri adnotaſti Epiſtolã Nicolai Pontificis, vt adhiberet eũ teſtẽ iſtiuſmodi [illegible] interpretationis, & tamẽ Nicolaus Põtifex nẽ attingit quidẽ ea verba *ſi quis neceſſitate impulſus*

Rr

verũ ijs omnino prætermissis, quippe quæ sciret de excõmunicatione intelliginul-
lo modo posse, axioma tantùm illud commune sumpsit, quod a Diuo Gregorio
fuerat vsurpatũ, vt refelleret postremum ex quatuor erroribus dictis. Axioma au-
tẽ eiusmodi est. *Omnia ligamẽta sanctæ Ecclesiæ valere, & certã habere vim obligãdi, donec*
quis ab illis per eandem soluatur. Ex quo Põtifex collegit, etiã excõmunicationẽ, quæ
sit certũ quoddam, & præcipuũ genus ligamenti, siue obligationis, valere, nec vllis
conatibus solui posse præterquàm absolutione. Vt tamẽ eiusmodi ligamẽta valeãt
necessaria requiritur iusta, & legitima causa, idq; Nicolaus ipse paulo post affirma-
uit ita loquẽs dẽ Phocio, qui fuerat vinculo anathematis obligatus. *Iã verò si senten-*
tia nostra se aut fautores suos iudicat obligatos, & iisdem se cum eis posse absolui (hoc enim si-
gnificare videmini, cum epistola nobis directa nos mutare voluntatem, consilium, ac senten-
tiam sæpius exhortamini) vtique non prætendit iniustitiam, & esse alicuius momenti profectò
non dubitat, quæ non potuit obligare, & à qua se cum fautoribus suis posset absolui, quæ non
posset obligare, nisi iusta, cum autem iusta sit, non nisi damnato errore iustè resoluitur. Hæc
Nicolaus Pontifex. ex quibus animaduertere potes, te duplici errore lapsum: alte-
ro, quòd sententiam Pontificis Nicolai non satis bona fide recitasti, vt ea contra
nos abutereris, quod de more assoles: altero quod ne verba quidem D. Gregorij
quid sonẽt intellexisti. Hæc fortasse verbosius, quàm par erat. Sed omnino gemi-
nati lapsus admonendus eras. Et impertiendum aliquid solatij Collegæ illi tuo,
quem supra modum excruciari, & planè desperare audimus eò quòd ambiguæ vo-
cis significatione, vt tu modò falsus, Veneticum Concilium ex vltima Gallia pro-
digiosissimè traduxit Venetias vsque. Audiuimus Nicolaum Pontificem prædicã-
tem excommunicationis sentẽtiam nihil obligare, nisi fuerit iusta. Hoc sui Vica-
rij iudicium Christus etiam ipse approbauit, quippe qui D. Gertrudi de quodam
iniusto anathemate conquerenti in hanc sententiam respõdit. *Anathema quod fuis-*
set impositum absque iusta causa, nihil amplius nocere, quàm si quis conaretur cultro ligneo
arborem exscindere, aut etiam quicquam durius, quòd si ægre possit, in quo nihil aliud re-
maneat quàm leuissimum quoddam impressionis vestigium. Habemus igitur in promptu
quod respondeamus ad vulgatam illam sententiam quàm subiicis. *Excommunica-*
tionem siue iustam, siue iniustam, timendam esse, ac minimè contemnendam. Vt pote sen-
tentiam excommunicationis esse timendam, hoc est eam, quæ habet vim, & pon-
dus sententiæ, non quæ est irrita, & planè nulla. Deinde esse timendam, hoc est
minimè contemnendam, vt tu quoque explicas, sed non illi parendum. Postremò
in priuatos homines conuenire, non in summos principes, idque multis de causis
quæ fusiùs alibi narrantur. Neque Theodosij Iunioris exemplum nos quicquam
mouet, quia totum id vel profectum est ex quadam nimis bona, simplicique
mente, vel ex superstitiosa religione, quàm tu nominas scrupulositatem, aut etiam
vt addis, impensum est pietati, quæ pietas excusari potest, quamuis ab inscitia
profecta, propterea quod ad nullum Reip. incommodum redundauit. Sed non
ad imitandum proponi debet, vbi Resp. grauissima detrimenta perceptura est. Si
verò aliqua ratione laudari potest, multò magis laudanda est pietas Senatus cum
admirabili prudentia, sapientiáque coniuncta, vnde etiam licet vtiliter exem-
plum capere. Vos autem id vnum summè concupiscitis, & obnixè agitis vt homi-
nes pietatis specie, imò veriùs inscitia, cæcaque vecordia ducti Censuris vtcum-
que latis obtemperent, nulla propriæ salutis, nulla publici boni ratione habita.
Hic aliquantulum intermittis, vt acrius paulò post redeas, quasi collectis viribus,
ad insectandas Ducis, quas vocas literas, & eas aggrederis quas ad subiectos po-
pulos Senatum dedisse putas, sed falsò putas, vt superius ostendimus. Verùm fugæ

quæ-

quæ situs locus videatur, ad ea respondendum est, quæ fuerunt illis obiecta. & ne frustra tempus conteramus in iis, quæ à Nicolao summo Pontifice dicta sunt de Epistolis Michaëlis Imperatoris, quarum simillimas planè illas fuisse nugaris: accedemus ad ea quę sigillatim vt cõfutarentur à te sunt exprompta. Arguis imprimis, quod eæ mordeant clerum, & suggillent pios. Atqui non suggillat pios qui carpit improbos, aut impios, nisi forte tu quoque eodem crimine condemnari velis, qui occasione legis in clericos latæ, ne quid perciperent ex hæreditatibus viduarum, tam multa disseruisti de astutiis, atque fraudibus clericorum, quibus captabant eiusmodi hæreditates, & omnem suam operam, & studium eò conferebant, vt circumuenirent simplices mulierculas. Quod igitur fieri vulgò consueuit etiam his temporibus, quæ à nascentis Ecclesię innocentiâ, & integritate erant quam proximè, quid mirum, si dictum est tactitari eis temporibus, quibus cupiditas, & auiditas clericorum eo magis excreuit, quò facultatibus, & potentiis sunt magis aucti? Si sagacitas etiam tum vigebat admixta fraudi, quantas vires existimari debet ab eo tempore sibi comparasse? Si homines quos fallere procliue erat, tunc minimè deerant, quanto plures in præsentia istiusmodi fore credibile est? quos certè sanctæ simplicitatis nomine donare, & multis laudibus efferre propterea vos iuuat quod expedit. Hîc quod obiiceres inuenisti, Anglicanum nescimus quem conuentum apud nos, vti asseris, haberi solitum. Quid conuentus nomine tibi velis, non planè intelligimus, explicatius te dicere oportebat. Oratoris fortasse, qui Venetiis commoratur, familiam intelligis: At etiam Venetus orator in Anglia degit, atque ibi ritu suę religionis viuere permittitur. Hæc mutua sunt inter Principes, necessariaque officia sine quibus Respublica administrari, & geri vix possit. Non abhorruit ab his Catholicus Rex Hispaniarum Philippus qui proximè decessit. Non abhorruit Carolus eius pater, neque abhorrent in præsentia alij multi Christiani Principes, quos commemorare non est necesse, sed finem maledicendi tu nunquam facis. Impingis etiam Senatui hæresim Manichęorum, qui ab eleemosynis homines absterrebant, & tamen nullus est tàm hospes, tàm imperitus, qui ignorare possit, quàm benigna, & liberalis erga omnes pauperes semper fuerit hæc ciuitas, in qua ex fidelium collationibus tàm multæ myriades pauperum nutriuntur, tot collegia Monachorum, sanctarumque virginum sustinentur, tot Nosochomiis, tot Xenodochiis alimenta vbertim suppeditantur. Absit inuidia verbo, sed tamen dicendum est: Vtinam vos, qui in conquirendas opes tàm strenuè incumbitis, vt pro his quamlibet dimicationem subeundam putetis, tantum pauperibus de eo, quod suum est erogaretis, quantum de iis, quæ nostra sunt, nos vltro largimur. Quę à nobis dicuntur non vt te, cæterosque tui similes, Baroni, perstringamus: Nouimus non modo è sacrosancto isto Collegio, sed etiam ex aliis Prælatis & Ecclesiasticis viris non paucos esse, qui summa sunt erga pauperes charitate, suásque facultates non impendunt, nisi in ea, quæ decent. Ducis, atque Senatus Consilij nunquam fuit bonos vituperare, & vno fasce iustos comprehendere cum iniustis, id quod obiicis: sed, ne suspicionis locus amplius relinquatur, palam fatemur, quicquid vel in iis literis, vel etiam in hac Antiparæneli dictum est, ad eos, qui culpæ sunt affines tantummodo pertinere, neque committendum esse, vt innocentes, probique viri ex aliorum culpa, culpæ aut labis aliquid contrahant. Propter ea quæ Senatum dixisse arbitraris de otio, atque segnitie Clericorum, & de facinoribus, quæ nonnunquã ab iis perpetrantur, non lædunt neque attingunt eos, qui ab

Rr iij.

his omnibus vitiis sunt remotissimi. Nam quod ais, crimina clericorum spargenda non fuisse in vulgus: sed omni reuerentia contegenda exemplo filiorum Noe, qui verenda patris obtexerunt, id quanam ratione fieri posset, indicare debebas. Nam quis omnium est tam acutus, atque adeò perspicax, vt excogitare possit aliquam rationem, qua quę in oculis omnium posita sunt minimè videatur? Si clerici ipsi flagitia sua non occultant; imò quidam etiam gestire videntur vt in lucem prodeant, nullo modo possunt ea vel contegi, vel dissimulari. Si qua nomina deferuntur, vt deferri plurima est necesse, nonne iudicibus agendum est ex legum pręscripto? Id etiam apud vos ipsos fieri solet. Vt igitur omnes homines sileant atque obmutescant, tabulæ publicę loquuntur, & quęstiones habitę. Sed, inquis, Clerici puniendi sunt per suos iudices. Primò id latere non potest, atque verenda patrum vt tu vis, minimè obteguntur. Deinde non alii Clericorum iudices, quàm ipsi Principes, quod manifestissimis argumẽtis superius euicimus, quæ verò repetere, & inculcare, more tuo, nolumus. Id modò dicimus, ex quo vrbs Veneta fuit condita vsque ad hoc tempus, de atrocioribus criminibus Clericorum non ab Episcopis, sed à iudicibus ab ipsa Repub. constitutis semper iudicatum esse: immò in Venetis Annalibus memoriæ est proditum, antequam Dux crearetur, definitam fuisse quibusdam certis legibus eius potestatem, inter quas ea fuit, vt priuatæ causæ à Tribunis iudicarentur, publicę vero ad iudiciũ Principis pertinerent, sicut etiam grauiora crimina Ecclesiasticorum, *exceptis causis* (vt in. uiunt) *merè spiritualibus*. Hactenus à te fuit inquisitum in eas litteras, quas à Senatu profectas esse falso credidisti, quemadmodum prius inquisieras in alteras Ducis nomine conscriptas: Nunc has, & illas in vnum fasciculum colligis, & quasi pro Tribunali sedens igni adiudicas. Atrox sententia, sed iniquè admodum, & à non suo iudice lata, ac proinde nihili facienda. Rescissa est iampridem D. Cypriani autoritate, quam super imprudẽtiam, vt alia non semel, contra nos adducis, & tamen apertissime pro nobis facit. Decernit enim eas literas tantum respuendas, quæ scribuntur ab iis, *qui furori suo, vel libidini seruiunt, & diuinæ legis, & sanctionis immemores iactitare interim gestiunt, quæ probare non possunt*. Si quidem an probare possimus ea, quæ scripta sunt à Duce & Senatu, res ipsa arguit, vtri autem vel furori vel libidini seruierint, aliorum erit iudicium, & eorum maximè qui venturis ætatibus futuri sunt. Prestaret equidem vobis (idque aliquando sentietis) non modo literas vestras incendio absumi, sed etiam omnem memoriam eorum, quę contra Remp. Venetam acta sunt, (si fieri quoquomodo posset) ex mentibus hominum perpetua obliuione deleri. Sic enim famæ & existimationi vestræ multò melius consultum esset, neque haberent ij, qui vobis successuri sunt, vnde iusto aliquo pudore suffunderentur. Hæc, & alia quæcúmque à vobis prouocati diximus, si forte vestris auribus acciderint iniucunda, & ingrata, illa cogitate: Primùm adulatione nullam pestem maiorem esse, quæ veritatem delet, & animos in fraudem inducit; nostri autem instituti non fuisse vnquam fallere, aut veritatem studio assentationis tegere, quamuis ea parere odium sæpe cõsueuerit. Deinde paria debere esse hęc officia, monere, & moneri: si vobis agere cũ Rep. non modo liberè, sed etiam asperè, & propè acriter collibitum fuit, æquo animo accipere, & sustinere debetis, si quid acerbius est dictum, quod ratio ipsa & necessitas, non voluntas, aut studium à nobis expressit. Dictum est illud celebre. *Si dixeris quæ vis, audies quæ non vis.* Nihil à te, Baroni, pretermissum vel probri, vel maledicti. Frequenter exclamas. *Senatum atque Principem nostrum iniquos, & contumaces*

tumaces esse, enormiter peccasse in Christi Vicarium, immò in Christum ipsum, atque eius tunicã inconsutilem, quæ est Ecclesia, schismate conscidisse. Videbatur atrocius nihil à te dici posse. Verumtamen omnia maledicta execrationibus cumulas: *vt qui scindi tis* (inquis) *Ecclesiam Dei, patiamini ipsi in Remp. vestram scissuram*: vox hæc vtraque improba, altera etiam impia. Dux, & Senatus, Baroni, Ecclesiã Dei minimè consciderunt, vos potius illud agere videmini, & nullum non lapidẽ mouere vt ea conscindatur. Si quidem ea præcipiris, quæ diuino, & humano iuri contraria sunt, quod quidẽ nihil aliud est, vt Cardinalis Turrecremata perspicuè docet, *quã separare se à corpore Ecclesiæ Christo subiectæ per obedientiã, & in schisma incidere.* Præter hæc autẽ, discordiarũ & dissidiorũ causas, vel cõminisci, vel vtcunque oblatas ab improbis facillimè, & auidissime accipere consueuistis. Sed frustra in præsens. Nam Veneta Resp. (quod semel, iterum, ac sæpius professa est, & quotiescumque se res tulerit profiteri minimè grauabitur) constantissime decreuit persistere in Catholica fide, quam B. Marcus Euangelista à Principe Apostolorum acceptã primus attulit in has oras, & disseminauit, perpetuoque maiores illius coluerunt, & in qua Veneti nostri minus ciues omnes educati, immò nati sunt: ad hæc vero erga sedem Apostolicam, & summum Pontificem eandem obseruantiam atque reuerentiam tueri, quæ à Repub. Veneta semper fuit exhibita: Quo nomine magnam laudem sibi comparauit, neque modo his præconiis summorum Pontificum celebrata est, quę tu commemorare voluisti, vt mitigares, opinamur, tot vulnerum acerbitatem, quæ nimis acriter inflixisti. Atqui sapientis non est plagam facere, vt inde medicina fiat, verumtamen pro hac officij, atque animi tui significatione, qualiscúmque ea sit, gratię tibi debentur, si quæ sunt habendæ. At non modò his, quæ tu refers, præconiis Resp. celebrata fuit, sed, quod permagni interest ad decus, atque laudem illius, à sacrosancta Oecumenica Synodo Tridentina; vnde nonnulla depromere propterea habet quòd illustre continent de illa testimonium: *Præter alias (inquit) innumeras virtutes, quas in Reip. administratione vestri prudentissimi ciues melius expresserunt quam vlli sapientes homines ratione, & pręceptis tradiderunt, nihil vnquam diligentius quam veram pietatem, & religionem coluistis, atque ad pacem & concordiam conseruandã, & cum dignitate retinendã omnes curas & cogitationes contulistis. Neque verò alia vobis studia sanctiora, & antiquiora vlla esse debẽt, vt qui à præclaris ijs maioribus orti, & procreati estis, qui cũ in misera illa totius Italiæ vastitate mirandæ vrbis vestræ fundamenta iacerent, non tam illi quidem sibi ipsi videntur otij, & securitatis perfugium quæsisse, quam pacis, & tranquillitatis publicæ sedem stabilem & domicilium certum collocasse.* Nam *quod ad religionem attinet, hæc vestra beatissima Resp. hæc inquam vera, summa, & propria laus est, quod fidem Christi non accepit, sed in ea nata & piè educata, eam deinceps per tot sæculorum ætates puram atque integram sanctè, & religiosè conseruarit: ita vt quam late Venetorum Imperium, & ditio pateat, nusquam vllum peregrinæ doctrinæ vestigium, nusquam interruptus orthodoxæ fidei cultus appareat, vbique sanctitas, vbique religio, & Catholicæ Ecclesię disciplina, atque instituta plurimum vigeant, quin potius, quod in extremis Orientis partibus adhuc lumen aliquod veteris & synceræ religionis eluceat, id totum Christi Ecclesia in primis Dei clementię, deinde Venetorum pietati, ac virtuti acceptum refert.* Audisti, Baroni, quot quantaque de Veneta Repub. & prędicauit, & senserit sanctissima Synodus? Cur igitur tibi, aut aliis in mentem venit eius amplitudini, atque laudi tam manifestè detrahere? eius leges iniquas & impias vocitare, quæ non hodie aut heri sancitæ sunt, sed ante multas ætates, quæque iudicio sanctæ Synodi comprobantur, quin etiam plurimis encomiis augentur atque honestantur? Huic-

est, vt etiam vos audiatis non ita multa verba, quæ Xystus Opt. Pontifex dixit, non tàm in suum, quàm in nostrum solatium, & omnium eorum qui calumniis iniquissimè exagitamur. *Fratres (inquit) propter insidiantium vituperationes, aut accusationes, vel propter laudantium opiniones, nec ad dexteram, nec ad sinistram declinare debemus, sed inter verba laudantium, siue vituperantium ad mentem semper recurrendum est. Et si in ea non inuenitur bonum, quod de nobis dicitur, magnam tristitiam generare debet, & rursum si in ea non inuenitur malum, quod de nobis homines loquuntur, in magnam debemus lætitiam prosilire. Quid enim si omnes laudent, & conscientia nos accuset? aut si omnes accusent, & conscientia nos liberos demonstret? Habemus Paulum dicentem. Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Iob, qui dicit. Ecce in cælis testis meus. Si ergo est nobis testis in cælo, testis in corde, dimittamus stultos foris loqui, quod volunt. Quid enim aliud detrahentes faciunt, nisi in puluerem sufflant, atque in oculos suos terram excitant, vt vnde plus detractionis proflant, inde magis nihil veritatis videant?* Habemus igitur ne sollicíteris Baroni, quid respondeamus ad nostros obtrectatores si qui erunt. Tu quoque ni fallimur, satis à nobis, superque habes. Nihil enim complectitur tua Parænesis (licet ea nihil admodum complectatur) præter execrationes, & maledicta, sacrarúmque scripturarum loca perperam detorta, quibus detractis nihil solidum prope superest: sed nullum argumentum est, quantumuis infirmum & leue, quod non fuerit à nobis accuratè perpensum, firmáque ac graui (ni fallimur) responsione satis confutatum. Quod autem Venetam Remp. valere minimè iusseris (vti moris scribentium est) quemadmodum etiam principio nullam salutem dixisti, nihil id sua refert, salus, & incolumitas ipsius non à Baronio, sed à Deo pendet, vnde non modo salus, sed omnia pro manant. Tu modò valeas, si tamen id officij genus non horres à nobis accipere. Sin autem, hoc certè non recusabis, quod à Diuis Ambrosio, & Gregorio proficiscitur, & Deum precamur penitus insideat in mentibus & sensibus vestris. Nam ille Theodosium Pium Imperat. his verbis alloquitur. *Noui te pium, clementem, mitem, atque tranquillum, fidem ac timorem Domini cordi habentem, sed plerúnque aliqua nos fallunt: habent aliqui Zelum Dei, sed non secundum scientiam.* Hic autem ita scribit ad Theotistam. *Sunt multi [illegible] qui imperito Zelo succenduntur, & sæpe cum quosdam quasi hæreticos insequuntur, hæreses faciunt: Horum infirmitati consulendum est, & sunt prædicta ratione, & mansuetudine placandi sunt, illis quippe sunt similes, de quibus scriptum est. Testimonium illis perhibeo quòd æmulationem Dei habent, sed non secundum scientiam.* Et quoniam vt Rex ille sapientissimus ait, *funiculus triplex difficilè rumpitur.* Tertio loco accedat, & concludat hanc nostram Antiparænesin D. Thomas, qui quo spiritu præditus erat, nempe Angelico, vnde & Angelici Doctoris cognomen inuenit, prætagisse videtur hæc vulnera Christianæ Reipubl. Eius autem hæc ipsa verba sunt in Hieremiam Prophetam. *Nota quod Prælati destruunt populum, Propter operis peruersitatem, suprà x. quia stultè egerunt Pastores, & Dominum non quæsierunt, propterea non intellexerunt, & omnis grex eorum dispersus est. Propter doctrinæ falsitatem, infra l. Grex perditus factus est populus meus, Pastores eorum seduxerunt eos, feceruntque vagari in montibus, de monte in collem transierunt, obliti sunt cubilis sui: Propter timoris pusillanimitatem, Zachar. xi. O pastor, & Idolum derelinquens gregem, gladium super brachium eius, & super oculum dextrum eius: Brachium eius ariditate siccabitur, & oculus dexter eius tenebrescens obscurabitur: Propter Dominij austeritatem, Ezech. xxxiv. Cum austeritate imperabatis eis & cum potentia & dispersæ sunt oues meæ eo quod non esset Pastor, & factæ sunt in deuorationem omnium bestiarum agri, & dispersæ sunt: errauerunt greges mei in cunctis montibus, & in vniuerso colle excelso, & super omnem faciem terræ dispersi sunt greges mei, & non erat qui requireret, non

erat, inquam, qui requireret. Propter cura remißionem, Zac. xi. suscitabo Pastorem in terra, qui derelicta non visitabit, dispersum non quæret, & contritum non sanabit, & id quod stat non enutriet, & carnes pinguium comedet, & vngulas eorum dissoluet.

APPROBATIO DOCTORVM.

EGo Petrus Antonius Ribettus Archid. Vic. Generalis affirmo in hoc opere nihil esse contra fidem Catholicam.

Ego P. Paulus Sereniss. Reip. Ven. Theologus examinaui & approbaui.

Ego P. Bernardus Ioardanus Theolog. affirmo vt supra.

Ego P. Michael Angelus Venetus Ord. Mon. Regul. obser. Theologus confirmo nihil in his scriptis contra Catholicam fidem reperiri.

Ego P. M. Anth. Copellus Min. Con. Teol. nihil contra fidem Catholicam in his scriptis reperi.

Ego P. Camillus August. affirmo nihil his scriptis contineri contra fidem Catholicam.

Ego P. Fulgentius Seruita legi retroscripta, & in iis nihil Cathol. fidei repugnans reperi.